

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

HELENA UHROVÁ

Obor: Vychovatelství
3. ročník – prezenční forma

**PREFERENCE VÝCHOVNÝCH METOD
V RODINĚ V ZÁVISLOSTI NA JEJÍM
SOCIÁLNÍM POSTAVENÍ**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Linda Švrčinová

Olomouc 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem
přitom jen literaturu uvedenou v seznamu.

V Olomouci dne.....

Podpis.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Lindě Švrčinové za odborné rady při vedení bakalářské práce, rovněž bych chtěla poděkovat svým blízkým za velkou podporu a trpělivost při mém studiu. Můj dík patří také sociálním pracovnícům, které mi poskytly potřebné informace a písemné dokumentace.

Obsah

Úvod.....	4
I. Teoretická část	6
1 Rodina	6
1.1 Funkce rodiny	6
2 Výchova a sebevýchova.....	7
2.1 Rodinná výchova.....	8
2.2 Výchovné styly v rodině	9
3 Současné výchovné postoje rodičů	11
3.1 Výchova zavrhuující	11
3.2 Výchova zanedbávající	11
3.3 Výchova rozmazluující	12
3.5 Výchova s přepjatou snahou o dokonalost dítěte (perfekcionismus).....	13
3.6 Výchova protekční	13
4 Výchovné cíle.....	14
5 Metody výchovy v minulosti	15
5.1 Bití a tělesné tresty	15
5.2 Manipulování pomocí pocitů studu a viny	15
5.3 Metoda odměn a následků.....	15
5.4 Vykázání dítěte do jeho pokoje.....	16
6 Syndrom „CAN“ (Child Abuse and Neglect)	17
6.1 Formy a projevy syndromu CAN.....	17
6.1.1 Tělesné týrání	17
6.1.2 Psychické násilí.....	20
6.2 Zanedbávání	22
6.3 Sexuální zneužívání	23
6.3.1 Komerční sexuální zneužívání dětí	25
6.4 Zvláštní formy CAN	26
7 Tresty.....	29
7.1 Definice trestu	29
7.2 Zásady pro udělení trestu	29
7.3 Funkce trestu	30
7.4 Druhy trestů.....	31
8 Fyzické tresty	32
8.1 Formy fyzických trestů	32
8.2 Důvody užívání fyzických trestů	34
8.3 Následky dlouhodobého užívání fyzických trestů	35
II. Praktická část.....	37
9 Případové studie	37
9.1 Případ č. 1	37
9.1.1 Anamnéza.....	42
9.2 Případ č. 2	42
9.2.1 Anamnézy	57
10 Statistiky.....	60
10.1 Týrané a zneužívané děti (rok 2008).....	60
11.1 Přehled tělesného, psychického týrání a sexuálního zneužívání dětí od roku 1996 do roku 2008	62
Závěr	64
Použitá literatura	65

Úvod

Jako budoucí vychovatelka předpokládám, že se budu setkávat s různými dětmi z odlišných rodin včetně rodin, kde se může objevit trest tak silný, že může sahát k tělesnému týrání dítěte rodiči. Rodiče vychovávají a trestají své děti nejrozličnějšími způsoby, nejčastější jsou však tělesné tresty, které jsou zároveň velmi rychlé a pro rodiče v tomto směru nej přijatelnější. Ráda bych nastínila, že tento jev se ve společnosti objevuje, ale i přesto ho lidé nechtějí vidět a nechtějí o něm možná i slyšet. Nepřipouštějí si tuto skutečnost, která se v rodinách bohužel objevuje. Téma násilí páchaného na dětech patřilo donedávna ne-li přímo k tabu naší společnosti, tedy alespoň k tématům nevhodným o kterém se příliš nehovořilo. Společnost má v tomto směru značný dluh, i když nutno podotknout, že zejména v posledních letech v tomto smyslu učinila krok dopředu a téma násilí páchané na dětech se dostává stále většími prameny k širší veřejnosti. Toto se dělo zejména proto, že většina tohoto násilí se odehrává za zavřenými dveřmi a jeho původci bývají lidé z blízkého okruhu rodiny, v případech nejsmutnějších, pak sami rodiče dětí.

Tradiční české přísloví „Škoda každé rány, která padne vedle“, vyjadřuje bohužel ještě dnes postoj části dospělé populace k výchově dětí. U nás stále převládá model výchovy, kde je dítě pasivním objektem (na rozdíl od západoevropských států). Tvrdší autoritativní výchova je v našich krajích akceptována jako „normální“, jejíž součástí jsou i tělesné tresty. Tělesný trest je součástí sociálních vzorců chování předávaných z generace na generaci. Je ale na místě se ptát, zda-li tyto „výchovné“ tresty mohou z dlouhodobého hlediska být ve výchově užitečné a produktivní nebo jsou pouze dalším semínkem násilí, které se přenáší do dalších generací.

Dále je nutné si uvědomit, zda existuje jasně rozpoznatelná hranice mezi přiměřeným trestáním a jednáním, které již lze označit za týrání dítěte. Vždyť kdo pak z nás někdy nedostal jako trest pohlavek od svých rodičů. Každopádně psychickou újmu u týraných dětí už napravit nelze nebo velmi obtížně.

Rodiče si mnohdy nevědí se svými dětmi rady, neví „jak na ně“, co mají dělat proto, aby své děti vychovávali dobře a připravili je pro jejich budoucí život v plnohodnotného člověka, proto je potřeba společnost více informovat o možných řešeních, nabízejí se i různé poradny, literatura aj. Můžeme říci, že vychovat dítě je

velmi obtížné, ale společnost potřebuje, aby z našich dětí vyrostli další rodiče, kteří příkladem svých rodičů předají správnou výchovu vlastním dětem.

Svou práci jsem rozdělila do několika částí. Teoretická část obsahuje úvod a osm kapitol. V kapitolách je popsán pojem a funkce rodiny, vymezen pojem výchova, sebevýchova a její typy. Dále jsou charakterizovány chyby, jakých se při výchově mohou rodiče dopouštět, popsány výchovné styly v rodině, cíle výchovy a metody výchovy v minulosti. Dále se zabývám syndromem CAN a pojmem trest obecně, jeho zásadami, funkcemi a druhy. Na závěr teoretické části je přiblížen konkrétně fyzický trest, jeho formy, důvody užívání a následky.

Ve své praktické části jsou charakterizovány případy tělesného týrání, kde jsou popsány příčiny a okolnosti, které vedly k tomuto jevu. Dále jsem ve své praktické části uvedla též statistiky tělesného, psychického týrání a sexuálního zneužívání od roku 1996 do roku 2008, kde je více rozebrán rok 2008.

Cílem mé práce je porovnání teoretických závěrů dané problematiky s praktickými poznatky ze zde uvedených případů.

I. Teoretická část

1 Rodina

Existuje řada definic, které se snaží ze všech možných úhlů pohledu vymezit obsah pojmu rodina.

Rodina je společně žijící malá sociální skupina lidí spojená pokrevními svazky, manželstvím nebo adopcí, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.

Téma rodiny je předmětem zájmu laiků i odborníků. I přes tento velký zájem neexistuje žádná univerzální definice rodiny. V právnické literatuře se rodina nedefinuje, ale používá se pojem rodinná kolektivita, nebo určení – rodina jako základní článek společnosti. Sociologie preferuje pojem sociální instituce nebo malá sociální skupina, sociální psychologové užívají pojem primární skupina. Pedagogové zdůrazňují výchovně-socializační funkci rodiny, ekonomové považují rodinu především za výrobní nebo spotřební jednotku. (Kraus, Poláčková, et al., 2001)

„Rodina má mezi všemi přece jen jedinečné a výsadní postavení v několika směrech. Předně, jen ona stojí na začátku – a má tedy možnost ovlivňovat vývoj dítěte v jeho nejcitlivějších fázích. Za druhé, nejpřirozenějším způsobem a nejvydatněji může uspokojovat základní psychické potřeby dítěte. A za třetí, je modelem mezilidských vztahů, který si dítě ponese dál do života a jímž bude poměřovat všechny vztahy další, do nichž samo vstoupí.“ (Matějček, Z., 1994, s.16)

1. 1 Funkce rodiny

Rodinu můžeme charakterizovat kromě definic použitých odborníky také vymezením jejího vztahu ke společnosti, respektive výčtem jejích funkcí.

V současných životních podmínkách plní rodina tyto funkce:

- biologicko-erotickou (reprodukční),
- ekonomicko-zabezpečovací,
- emocionální,
- socializačně-výchovnou.

„Hlavní funkce rodiny spatřujeme především v uspokojování potřeb a zájmů členů rodiny, jež zabezpečuje rodina v souladu s potřebami a zájmy celé společnosti. Plní-li rodina své funkce dobře, pak probíhá v rodinném životě socializace mladé

generace nejpřirozenějším a tím i nejlepším způsobem. Současně tu nacházejí dospělí členové optimální zázemí pro celý svůj život.“(Pachl, L., 1983, s.78)

2 Výchova a sebevýchova

Touto kapitolou chci přiblížit pojem výchova a sebevýchova, která souvisí s předcházející kapitolou a navazuje na další kapitolu, která se zabývá metodami výchovy.

„Výchova je záměrné, cílevědomé, organizované a plánovité působení, které se projevuje všestranným formováním osobnosti člověka a má adaptační, anticipační a permanentní charakter. Výchova je specificky lidská činnost., (Grecmanová, H., 2006, s. 22)

Výchova se tradičně chápe jako záměrné a k určitému cíli směřující působení dospělých na děti s použitím určitých výchovných prostředků a metod (např. přesvědčování, odměny a tresty). Takto chápaná výchova tedy patří mezi vnější podmínky, které formují, determinují vývoj osobnosti, vedle vlivu ostatních podmínek, zejména dědičnost a nahodilých vlivů prostředí společenského a přírodního.

Na dítě působí s určitým záměrem a cílem nejen rodiče, učitelé a výchovné instituce, ale také sportovní oddíly, organizace mládeže, některé publikace, televizní a rozhlasové pořady aj., takže rozlišování „záměrných“ vlivů výchovy a „živelních“ vlivů sociálního prostředí je relativní. Navíc výchova není jednosměrné působení, protože vychovávání působí také na své vychovatele.

Ve výchově probíhá vzájemná interakce a komunikace vychovávajících a vychovávaných a tím se vyvíjí osobnost obojích. V příznivých případech se rozvíjí, v nepříznivých případech se deformuje. Mnoho záleží na tom, jak děti a mladiství přijímají své rodiče, učitele a vychovatele, jejich požadavky a působení, zda a jak se sami snaží něčemu naučit a rozvinout v sobě určité vlastnosti. V příznivém případě výchova přechází v sebevýchovu. Výchova a sebevýchova jsou tedy důležitým momentem ve vývoji osobnosti. (Čáp, J. 1996)

Podle V. Pařízka (1994, s. 8). *„Výchova je záměrná, soustavná a cílevědomá činnost, sledující projektování a utváření člověka. Je to zvláštní druh lidské činnosti, zaměřené cíleně a organizovaně na utváření tělesných i duševních stránek člověka a to v souladu s požadavky a úkoly, které na něho klade společnost na určitém stupni*

historického vývoje. V jejím procesu si člověk osvojuje poznatky nashromážděné minulými generacemi, kulturní dědictví předcházejících pokolení, hodnotové orientace, společenské normy, jimiž jsou regulovány mezilidské vztahy, ale zároveň i metody řešení úkolů, které přináší život ve společnosti a způsoby chování, jimiž se člověk do společnosti integruje. Jedná se tedy o činnost sociální, mnohostranně společensky podmíněnou.“

B. Blížkovský (1997, s. 23) řadí výchovu k nejsložitějším procesům, jež známe, a její definici uvádí takto: *„Výchova je optimalizací člověka a jeho světa, je záměrným zdokonalováním uceleného, uvědomělého, aktivního tvůrčího vztahu člověka (lidí) k světu, tj. k přírodě, společnosti i k sobě samému. Výchova je cílevědomé rozvíjení osobnosti (sociální skupiny), jejích vztahů k světu vnějším i vnitřními faktory jejího utváření a sebeutváření.“*

L. Pachl (1983, s.286) píše o rodinném prostředí a důležitosti výchovy v rodině - jako přirozeném prostředí pro vývoj dítěte takto: *„Rodinné prostředí, v němž plní žena i muž své rodičovské role, je prokazatelně nejvhodnějším přirozeným výchovným prostředím pro vývoj dítěte. Dalším nutným předpokladem je harmonické působení rodiny a jednotné školy a společnosti. Splnit úspěšně výchovnou funkci je složitý a náročný úkol, k němuž přistupují rodiče především podle vlastních životních zkušeností a jen s kusými poznatky, které získávají převážně z vlastní iniciativy sledováním populárně naučných článků, náhodně vybrané literatury, přednášek či rozhlasových a televizních relací.“*

2. 1 Rodinná výchova

Prvním místem, kde se dítě setkává s výchovným působením, je rodina, která má možnost dítě formovat již v prenatálním období. Narozené dítě je slabé, duševně i fyzicky velmi plastické a zcela svým rodičům oddané. Základy k intelektuálnímu, citovému a mravnímu profilu dospělého člověka kladou rodiče již v prvních třech letech života. Rodiče mají přirozeně právo a povinnost vychovávat své děti, avšak vždy musí akceptovat dětskou osobnost. Dítě má stále cítit, že je rodiči milováno, a to i tehdy, když ho rodiče třeba trestají. Vztah rodičů k dětem by měl vycházet z respektování potomků (akceptování jejich potřeb, porozumění jim, respektování jejich individuality a práv). Povinností rodičů je pečovat o děti a vychovávat je (klást přiměřené požadavky, důsledně ale ohleduplně kontrolovat jejich plnění). Děti by

měly prokazovat rodičům náležitou oddanost, úctu a lásku. Čím je dítě starší, tím je jeho poslušnost vůči rodičům komplikovanější. Nalézt správný vztah k dětem není pro rodiče mnohdy snadné, a to zvláště v období dospívání. Na jedné straně může rodič vystupovat jako autorita a pedant, na druhé straně na sebe bere roli kamaráda. Oba dva extrémy nejsou pro naplnění rodičovské odpovědnosti vhodné. (Grecmanová, H., 1998)

„Rodinná pohoda, vzájemné porozumění, citově vřelý vztah mezi rodiči a dospívajícími dětmi – v tom je základ zdravého vývoje mladého člověka. Pravidelné večerní posezení v rodinném kolektivu, rozhovor o škole, o práci, o každodenních radostech a starostech není možno ničím nahradit. Nezdravý chvat nepřispívá k vytváření harmonického rodinného ovzduší a to se nepříznivě odráží ve formování dětské osobnosti.“ (Prchal, J. 1970, s. 41)

2. 2 Výchovné styly v rodině

Základní výchovné styly jsou:

1. autoritářská výchova

- dítě necítí lásku,
- dítě emocionálně strádá,
- je direktivně řízeno,
- často je tělesně trestáno – v extrémním případě se může až zastavit mravní vývoj dítěte,
- dítě má problémy v komunikaci s jinými lidmi,
- dítě je nesamostatné, málo tvořivé, úzkostné.

2. autoritativní výchova

- dítě má uspokojeny emocionální potřeby, je milováno,
- ale je direktivně řízeno,
- dítě je málo kreativní, samostatné.

3. perfekcionistická výchova

- na dítě jsou kladeny vysoké nároky, jak ve škole, tak v domácnosti,
- dítě má mnoho zájmů, skoro žádný „svůj“ volný čas.

4. liberální výchova

- je to volný výchovný styl, hraničí až se zanedbáváním,
- je zde malá péče a zájmu o dítě,
- děti jsou úzkostné, neuznávají autoritu,

- neví, co se po něm chce.

5. ambivalentní výchova

- každý rodič používá jiný styl výchovy, nebo jeden z rodičů výchovné styly často střídá,
- dítě je zmatené, co rodiče vlastně chtějí,
- dítě je úzkostné.

6. rejektivní výchova (zavrhování dítěte)

- dítě je rodiči od malička obviňováno za to, že se narodilo, že se mu museli rodiče obětovat,
- v extrémním případě je dítě zcela zavrženo – dáno do ústavu,
- dítě nemá žádný kontakt,
- je tak psychicky týráno.

7. hyperprotektivní výchova

- za dítě vždy rozhoduje někdo jiný,
- je neustále chráněno před problémy,
- je tak bráněno se přirozeně stýkat se svými vrstevníky, ti ho pak nepřijímají mezi sebe,
- toto dítě je často obětí šikany.

8. kooperativní demokratická výchova

- dítě s rodiči spolupracuje,
- pociťuje lásku,
- může se samostatně projevovat,
- tento styl výchovy je důležitý obzvlášť v pubertě.

(Grecmanová, E., 2006)

3 Současné výchovné postoje rodičů

V této kapitole bych ráda přiblížila jakých chyb se rodiče mohou dopouštět ve výchově dětí.

3. 1 Výchova zavrhuující

„Setkáváme se s ní častěji ve skryté než ve zjevné formě. K nevraživým postojům vůči dítěti dochází nejčastěji tehdy, když dítě již svou pouhou existencí připomíná jednomu nebo oběma rodičům nějaký životní nezdár, hluboké zklamání, otřes či jinou životní nepříjemnost (nechtěné děti, děti neprovdaných matek apod.), nebo když pro své tělesné či duševní nedostatky nesplňuje očekávání a rigidně pojaté ideály rodičů. Dítě je pak často vědomě nebo i neuvědoměle trestáno, omezováno, utlačováno a zaháněno do postoje vzdoru a protestu, nebo do pasivity a rezignace.“
(Matějček, Z., 1992, s. 61)

3. 2 Výchova zanedbávající

„Se zanedbáváním dítěte se v poradně opět setkáme spíše ve skryté než ve zjevné podobě, přičemž míra zanedbávání má rozsah od lehkého a výběrového (tj. jen v některých vývojových potřebách dítěte) až po velmi hrubé a celkové. Dnes již poměrně vzácně, ale přece jen stále ještě musíme počítat s vážnou zanedbaností dětí v rodinách, žijících na nízké socioekonomické úrovni, v rodinách negramotných rodičů, přistěhovalců či hostujících dělníků z jiných kulturních oblastí apod. Nízká civilizační a hmotná úroveň rodiny nemusí ovšem automaticky znamenat výchovné zanedbávání dítěte či jeho emocionální deprivaci. Zřídka jsou dnes děti v rodině přetěžovány nadměrnými pracovními úkoly, častěji však bývají ponechávány samy sobě. Zvykají si na „volný život“, školu přijímají nejvýš jako nutné zlo, jemuž hledí pokud možno uniknout (zpravidla se zdarem). Nevytvoří si vědomí povinností.

V rodinách, které jsou navíc zatíženy asociálností a stojí v otevřeném konfliktu s normami společnosti, je výchovná situace dítěte zhoršována i nevhodným osobním příkladem dospělých. Kromě toho dochází v těchto rodinách často k vnitřnímu rozvratu, což uvádí dítě do dalších citových konfliktů a otřesů.

Školní prospěch zanedbávaných dětí bývá celkově rovnoměrně snížen, takže může budit klamný dojem, jako by šlo o následky sníženého nadání.“ (Matějček, Z., 1992, s. 61)

3. 3 Výchova rozmazlující

Rodiče (případně jiní vychovatelé) na dítěti až nezdravě citově lpí, zbožňují je, jsou nadšeni každým jeho přirozeným projevem. Chtějí vědomě nebo podvědomě, aby zůstalo stále takto dětsky roztomilé, což současně znamená trvale „malé“, nedospělé, citově na nich závislé. Ze strachu, aby se jim dítě neodcizilo a nezkazilo, mu nedovolují postupně se osamostatňovat. Ve snaze upoutat je k sobě nekladou na ně žádné nároky, odstraňují mu z cesty všechny překážky, podřizují se jeho přáním a náladám, posluhují mu.

Je přirozené, že u dítěte brzy ztrácí autoritu, přitom však mu nedodávají dost jistoty a sebedůvěry pro náročné soužití s druhými dětmi a dospělými. „Veličenstvo dítě“, jež se může jevit jako přijatelně adaptované v postavení nadřazeného vůči podřazeným rodičům, se dostává do krajně obtížné situace, jakmile je nuceno vyjít z láskyplné náruče svých rodičů do „cizího“ světa. (Matějček, Z., 1992)

3. 4 Výchova příliš úzkostná a příliš projektivní

„Rodiče rovněž na dítěti nezdravě lpí, ale ze strachu, aby si neublížilo; příliš je ochraňují, brání mu v činnostech, které se jim zdají být nebezpečné, zbavují je vlastní iniciativy a neurotizují je neustálým omezováním jeho aktivity. Dítě je vlastně ve stavu permanentní frustrace či subfrustrace základní psychické potřeby aktivity, volnosti, poznávání a stimulace získávané vlastní iniciativou. Podle temperamentu a ostatních životních okolností snaží se pak tuto situaci překonat, nebo z ní uniknout.

Děje se tak aktivním protestem, agresivním chováním vůči láskyplným omezovatelům (ale mnohdy i agresivitou nezaměřenou, tj. vůči komukoli), snahou kompenzovat domácí omezování zvýšenou aktivitou mimo dohled a dosah rodičů, vlichotit se nebo „vkoupit se“ do různých kolektivů a part atd.“ (Matějček, Z., 1992, s. 62)

3. 5 Výchova s přepjatou snahou o dokonalost dítěte (perfekcionismus)

„Rodiče se přepjatě snaží, aby dítě bylo co nejdokonalejší ve všem, nebo alespoň v oboru, který má z jejich hlediska zvláštní hodnotu. Vidina úspěchu jim nedovoluje realisticky hodnotit možnosti dítěte. Často přenášejí na dítě svou neuspokojenou touhu po určitých hodnotách, jichž se jim v životě nepodařilo (zpravidla vlastní vinou, i když to všelijak zastírají) dosáhnout a kterých by nyní mělo dítě dosáhnout za ně. Dítě se tak stává nástrojem kompenzace jejich vlastní neuspokojenosti. Výsledkem bývá přetěžování dítěte a přílišná stimulace (někdy celková, někdy jednostranná), jež vede opět k různým jeho obranným postojům.“
(Matějček, Z., 1992, s. 63)

3. 6 Výchova protekční

„Rodiče se rovněž snaží, aby dítě dosáhlo těch hodnot, jež pokládají pro život za výhodné a významné. Záleží jim však jen na těchto hodnotách, a nikoli na způsobu, jakým se jich dosáhne. Nejde jim o to, aby dítě bylo dokonalé (jako v předchozím případě), ale aby se dostalo tam, kde je chtějí mít. Dítěti ve všem pomáhají, pracují za ně, zařizují všechno za ně, odklízí mu z cesty překážky. Vyžadují, aby se i všichni ostatní podřídili tomuto jejich hlavnímu zájmu. Demokratická představa o stejných právech a povinnostech je jim cizí, zvláště pokud jde o jejich dítě.“

Opět najdeme mezi rodiči některé skupiny, které mají k takovýmto postojům blíže než ostatní: rodiče neuspokojení ve své životní kariéře, rodiče starší (jímž se zdá, že už nemají dost času, aby zajistili budoucnost dítěte) a někdy i rodiče dětí jakkoli postižených (kompenzující svou úzkost a pocity viny nerealistickou hyperaktivitou ve „prospěch“ dítěte).“ (Matějček, Z., 1992, s.63 - 64)

4 Výchovné cíle

Při vychovávání dítěte je důležité si určit výchovné cíle a jimi se i řídit.

„Cílem výchovy se rozumí společenský ideál, představa toho, čeho má být ve výchovné činnosti dosaženo za pomoci výchovných činitelů. Ve výchovném cíli jsou formulovány požadavky na člověka, jaký má být, pro jaký osobní rozvoj a jaké společenské potřeby je nutné ho připravit.

Z výchovných cílů vyplývají i obsah, prostředky, principy, metody a formy výchovy. Výchovného cíle se dosahuje soustavou výchovných prostředků za jistých vnějších a vnitřních podmínek. Formulování výchovných cílů je dlouhodobý a složitý proces, na němž se podílí mnoho společenských činitelů.“(Grecmanová, H., 2006, s.45)

Z. Matějček (2000) výchovné cíle rozděluje na *životní – velké - vzdálené* (např. vychovat dobrého sportovce, úspěšného vědce, oblíbeného společníka či pracovitého člověka) a *krátkodobé – malé* (připravit dítě na besídku v mateřské škole, naučit dítě určité činnosti jako např. utírání nádobí apod.) E. Mádrová (1998) považuje za cíl výchovy dítě, jež vyrostе v člověka myslícího, který má vytvořeny vnitřní morální zásady, které dodržuje z vlastní vůle a hledá pravé životní hodnoty, mezi nimiž dokáže volit.

5 Metody výchovy v minulosti

Ráda bych přiblížila, jaké výchovné metody používali lidé ve společnosti v minulosti.

Během posledních padesáti let se výchovné metody postupně vyvíjejí, ale i v nynější společnosti se tyto metody vyskytují.

5.1 Bití a tělesné tresty

Tento způsob výchovy byl nejčastější. Děti byly vystrašené, bití narušovalo jejich vztahy s rodiči a učilo je, že je-li někdo větší a starší, může ostatní tlouct. Děti, které byly bity, začaly být bázlivé a zakřiknuté, nebo naopak jejich hněv rostl a ony ho oplácely. Stávalo se, že když dospěly, jejich vlastní děti, partneři a ostatní lidé se museli potýkat s hněvem, který v nich byl skrytý. Násilné metody jsou škodlivé a nepřinášejí žádný užitek. V některých zemích jsou protizákonné. (Biddulph, S., 1999)

5.2 Manipulování pomocí pocitů studu a viny

Když rodiče začali v padesátých letech tělesné tresty oprávněně odmítat, neznali jinou výchovnou metodu, kterou by je nahradili, a nebyli ani dostatečně vybaveni komunikačními schopnostmi. Proto často využívali pocitů studu, strachu, obavy a viny – říkali svým dětem, že jsou k ničemu, a podobně. Výsledkem bylo poškození osobnosti dítěte a jeho sebevědomí. I tato metoda však často selhává, protože děti opravdu začaly být takové, jak je rodiče charakterizovali – líné, hloupé, sobecké, tlusté atd. Děti, které byly zostuzovány, se mohly vyvíjet jen dvěma způsoby – buď se trápily depresemi a pocity viny, nebo začaly být vzpurné a zlostné. (Biddulph, S., 1999)

5.3 Metoda odměn a následků

Vhodným příkladem této metody je přehled, do něhož se dítěti zapisují za dobré chování určité znaky (např. hvězdičky); dostane nějakou odměnu buď na konci týdne, nebo až jich nasbírá určitý počet. Tyto přehledy mohou být prospěšné:

rodičům pomáhají soustředit se na pozitivní věci a dětem umožňují, aby si dávaly menší cíle. U některých dětí se tato metoda může velmi dobře osvědčit.

Menší kapesné, práce v domácnosti, kterou stejně „musíte“ udělat, a peníze za práci navíc – to je kombinace odměn, která se mnoha rodinám osvědčila, protože se podobá zákonitostem skutečného života.

Metoda „přirozených následků“ nechává řešení problému, který dítě způsobilo, na něm samotném – vymění prostěradlo, když se v noci počůralo, nese následky, když se opozdí s odchodem do školy, apod. Čím jsou děti starší, tím více se z následků svého chování dokážou poučit; je důležité, aby jim to rodiče umožnili. Metoda přirozených následků však sama o sobě nestačí – například když si dítě chce hrát na vozovce. (Biddulph, S., 1999)

5. 4 Vykázání dítěte do jeho pokoje

„Tato metoda se stala oblíbeným doporučením odborníků na výchovu. Spočívá v tom, že dítě pošlete asi tak na pět minut do jeho pokoje, aby se zlidnilo. Mnoha dětem to doslova zachrání život, protože rodiče dostanou taky příležitost zlidnit se. Je to účinný postup a občas může posloužit téměř v každé rodině. Není to však výchovná metoda, protože dítě se ničemu neučí, ani ho nevede ke změně chování.“ (Biddulph, S., 1999, s.63)

6 Syndrom „CAN“ (Child Abuse and Neglect)

Výraz „syndrom“ označuje jev, kdy se za určitých podmínek vyskytuje více shodných příznaků typických například pro určitou nemoc. Zkratka „CAN“ (z anglického Child Abuse and Neglect – znamená v překladu zneužívání a zanedbávání dítě), syndrom CAN pak označuje souhrn příznaků týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.

Najít jedinou, opravdu výstižnou definici syndromu CAN v současné době, kdy se danou problematikou zabývá řada odborníků z různých oblastí a zkoumá je z různých pohledů, je obtížné.

Jak uvádí Dunovský a kolektiv (1995, s. 24): *„Za týrání a zneužívání lze tedy považovat jakékoliv nenáhodné, preventabilní vědomé (i nevědomé) jednání rodičů, vychovatelů anebo jiných osob vůči dítěti, které je v dané společnosti nepřijatelné a poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, případně způsobuje jeho smrt.“*

Domnívám se, že tato definice vystihla jádro problému. Mezi základní formy syndromu CAN patří:

- tělesné týrání, zneužívání a zanedbávání,
- duševní a citové týrání, zneužívání a zanedbávání,
- sexuální zneužívání (tyto tři výše uvedené formy dělíme dále na pasivní a aktivní),
- zvláštní formy – sekundární viktimizace, Münchhausenův syndrom by proxy, systémové týrání.

Pokud se jedná jednotlivých forem a jejich projevů, budu se věnovat každé formě individuálně a to v následující kapitole.

6.1 Formy a projevy syndromu CAN

Jak jsem zmínila již výše, syndrom CAN má čtyři formy. Nyní bych se ráda věnovala v jednotlivých podkapitolách každé formě zvlášť a blížeji je popsala.

6.1.1 Tělesné týrání

„Je definováno jako tělesné ublížení, nebo nezabránění ublížení či utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení či udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost

nebo důvodné podezření, že zranění bylo vědomě způsobeno nebo mu nebylo zabráněno.“ (Vaníčková, E., 2009, s. 8)

Špeciánová (2003, s.20) uvádí: „Tělesným týráním je fyzické zranění dítěte či selhání při jeho prevenci nebo fyzické utrpení dítěte, včetně úmyslné otravy anebo udušení, pokud existuje konečný důkaz či důvodné podezření, že bylo spácháno vědomě nebo mu vědomě nebylo předem zabráněno.“

„Tělesné týrání je podle zdravotní komise Rady Evropy definováno (1992) jako tělesné ublížení dítěti nebo vědomé odmítnutí zabránit takovému ublížení. Je jisté, že k němu docházelo v rodinách i mimo ně odedávna a tělesné tresty – i velmi kruté - byly pokládány za oprávněný a často i nezbytný výchovný prostředek. Dodnes tak i v naší kultuře zůstávají mezi plně přijatelnými až nezbytnými kázeňskými prostředky – s nutností občanského „plácnutí“ dítěte souhlasí i u nás velká většina rodičů. Tuto skutečnost dokládá i řada empirických zahraničních studií.“ (Bechyňová, V., 1997, s. 11)

Podle Výboru OSN pro práva dítěte je také každý tělesný trest dítěte násilím. Tělesný trest je tedy jakýkoli trest s použitím fyzické síly, s cílem způsobit určitý stupeň bolesti. Tělesné tresty porušují fyzickou integritu dítěte, útočí na lidskou důstojnost, jsou nevhodné, mohou dětem způsobit vážnou psychickou či fyzickou újmu a učí děti, že násilí je vhodnou strategií k řešení konfliktů či donucení lidí k určitému způsobu chování.

Tělesné tresty známe v celé škále chování od plácnutí přes výprask, štípání až po užití nadměrného tepla; důležité ale je, že každý tělesný trest za použití předmětu (vařečka, řemen, rákoska, metla, apod.), na citlivou část těla (hlava, břicho, oblast genitálií, dlaně aj.) nebo když po ranách zůstávají na těle stopy (modřiny, škrábance) naplňuje definici tělesného týrání. (Vaníčková, E., 2009)

Rozlišení tělesného týrání

Rozlišujeme:

Tělesné týrání dítěte aktivní povahy – zahrnuje všechny násilné činy na dítěti. Týrání aktivní povahy má podskupinu, kde se řadí děti tělesně týrané s následným poraněním (např. opáření, úmyslné poranění...) a tělesně týrané děti, které nemají bezprostřední známky tělesného poranění, (ale zažily traumata způsobená například dušením, otrávením, dále sem patří děti, jež jsou záměrně

vystavovány opakovaným lékařským vyšetřováním, apod.) Dunovský, J. a kolektiv, 1995)

Tělesné týrání dítěte pasivní povahy – Dunovský J. a kolektiv (1995, s. 59) píše : „Vyznačuje se nedostatečným uspokojením alespoň nejdůležitějších tělesných potřeb dětí, a to i v návaznosti na psychické a sociální potřeby.“ Jde o úmyslné, ale někdy i neúmyslné neposkytování péče. Může být působeno rodiči značně zaostalými, rodiči s psychickými poruchami, rodiči velmi mladými apod. V uvedených případech dítě neprospívá, je zanedbané a není dostatečně vyvinuto, často jak po stránce psychické, tak sociální či zdravotní. Nejzávažnějším důsledkem je smrt dítěte. Patří sem například:

- nedostatky ve vzdělání a výchově,
- nedostatky přístřeší, ošacení,
- děti vykořisťované,
- nedostatek zdravotní péče. (Dunovský a kolektiv, 1995)

Některé děti, které se staly obětmi fyzického násilí, vykazují známky apatie, neradují se, jsou bez zájmu, pasivní, nedokáží vyjádřit své pocity. Jiné děti zase mohou vykazovat známky větší agresivity, nesoustředěnosti, neklidu, zvýšeného strachu.

Identifikační znaky (přímo prokazatelné)

- četné hematomy různého stáří, zvláštního tvaru s nepravděpodobným umístěním,
- ohraničené lysinky po vytrhání vlasů,
- natržený boltec ušní,
- kožní rány, škrábance,
- opakované a neléčené zlomeniny,
- bodová popálení od cigaret,
- popáleniny,
- otřes mozku a míchy,
- mnohočetná vnitřní poranění.

Nespecifické identifikační znaky (nepřímo prokazatelné)

- zvýšená úzkostnost a strach,

- obranné reakce,
- snížené sebehodnocení,
- neochota a rozladěnost před návratem domů,
- útky z domova,
- náhle zhoršený školní prospěch,
- záškoláctví,
- zvýšená konzumace tabáku, alkoholu, drog,
- agresivní chování, výbuchy hněvu,
- obtíže v sociální komunikaci až vyhýbavé chování. (Vaničková, E., 2009)

6. 1. 2 Psychické násilí

„Jedná se o činy, které mohou způsobit újmu na psychické stránce dítěte, činy, které mají negativní vliv na citový a emocionální vývoj dítěte. Mohou mít podobu ponižování dítěte, slovních útoků proti němu, dítě se stane svědkem závažných domácích konfliktů a tím také obětí jednak domácího násilí, jednak obětí psychického násilí, dítě je zavrhováno, jsou mu svěřovány úkoly, které vzhledem ke svému věku a vyspělosti není schopno splnit a mnoho dalších projevů.“ (Špeciánová, Š., 2003, s. 21)

E. Vaničková (2009, s. 10) *„zahrnuje takové chování dospělé osoby, které má negativní vliv na citový vývoj dítěte a vývoj jeho chování. Může mít podobu verbálních útoků na sebevědomí dítěte, opakovaného ponižování dítěte či jeho zavrhování. Vystavování dítěte násilí, násilná izolace, omezování dítěte, vyvolávání situace, kdy dítě má pocit strachu nebo kdy je vystaveno dlouhodobé životní nejistotě způsobuje dítěti citové ublížení. Nepřiměřené ambice dospělých členů rodiny, dysfunkce rodiny vede často ke stálým útokům na dítě. Psychickým násilím je také situace, kdy rodiče či vychovatelé mají tendenci udržovat rovnováhu své osobnosti na úkor dítěte.“*

Rozlišení psychického týrání

I psychické týrání má své aktivní a pasivní dělení:

Aktivní složka psychického týrání, kde je důležité záměrné jednání, cílené jednání, dítěti se děje negativní, nepříznivá skutečnost. Naopak pasivní složka psychického týrání - chybí zde něco, co by tu mělo být, něco, co by se dítěti dít mělo.

Odborníci oficiální definici zdravotnické komise Rady Evropy doplňují detailním členěním psychického násilí:

1. **ústrky a odmítání** (znevažování, ponižování, bagatelizování, zesměšňování, stálá kritika, odmítání odměn, veřejné pokoření),
 2. **terorizování** (vystavování dítěte nesrozumitelným podmínkám, nebezpečným situacím, vyhrožování násilím a vyhrožování násilím na lidech, zvířatech a věcech, které dítě miluje),
 3. **využívání, korumpování** (dávání špatného příkladu, manipulace s dítětem, naplňování nesplněných přání rodičů, narušování kognitivního vývoje dítěte),
 4. **odmítání citové odezvy** (netečnost, lhostejnost, interakce s dítětem jen v nevyhnutelně nutných případech, neschopnost či neochota vyjádřit zájem, lásku, péči či podporu),
 5. **izolace** (zavírání dítěte, omezování svobody pohybu dítěte, omezování v sociální interakci s vrstevníky),
 6. **nezájem o výchovu** (ignorování, odmítání pomoci, odmítnutí pomoci v případě vážných zdravotních problémů či potřeb dítěte, odmítnutí či přehlížení nutné pomoci v případě výchovných či učebních problémů dítěte).
- (Vaníčková, E., 2009)

Nespecifické identifikační markery podle E., Vaníčkové (2009, s. 11)

- *„lítostivost, plačtivost,*
- *vztek, hněv, agrese,*
- *zvýšená úzkost a strach,*
- *smutek, apatie,*
- *depresivní symptomatologie,*
- *snížené sebehodnocení,*
- *podceňování,*
- *nerozhodnost,*
- *snížená schopnost se prosadit, vyjádřit svá přání, požadavky a názory,*
- *poruchy chování – lhaní,*
- *rozmanité psychosomatické stesky (bolest hlavy, bříška, svalů, nevysvětlitelná zvýšená teplota, různé ekzémy atd.).“*

6. 2 Zanedbávání

E. Vaníčková (2009, s. 15) tento pojem popisuje „jako jakýkoliv nedostatek péče, který způsobuje vážnou újmu vývoji dítěte anebo dítě ohrožuje. Může se jednat o zanedbání tělesné, citové a také o zanedbávání výchovy a vzdělávání. Lze konstatovat, že se vždy jedná o zanedbání v naplňování základních potřeb dítěte.“

S autorkou, zvláště v druhé větě definice naprosto souhlasím. Rodiče by měli svým dětem věnovat více času, vnímat je jako osobnost, vnímat a opětovat jejich city. O klasické péči (ošacení, poskytování potravy, bydlení) nemluvě.

P. Dunovský a kolektiv (1995, s. 87) uvádí, že „zanedbaností se míní následky nedostatku výchovy v prostředí socioekonomicky nízké úrovně. Zanedbané dítě vyrůstá obvykle v jednoduchém, primitivním prostředí, s nedostatečnou hygienou, bez vhodných vzorů vyspělého chování. Nechodí řádně do školy a nemá ve svém prostředí příležitost rozvinout svůj psychický potenciál.“

Základní potřeby dítěte:

- **tělesné potřeby dítěte:** čisté ovzduší, voda a teplo, výživa, spánek, obydlí a ošacení, ochrana před nemocemi a úrazy,
- **psychické potřeby dítěte:** množství, kvalita a proměnlivost podnětů, řád a smysl podnětů pro učení, citové a sociální vazby pro utváření osobnosti, potřeba identity a potřeba otevřené budoucnosti,
- **sociální potřeby dítěte:** sociální dovednosti, vzory pravidel chování v sociální komunikaci, pocit sounáležitosti, pocit jistoty v očekávání sociální podpory, ochrana před všemi formami interpersonálního násilí, pozitivní identitu, smysluplný svět a zvládání stresových situací,
- **emocionální potřeby dítěte:** pozitivní výchova dítěte a jeho akceptace, uvědomělé prožívání situací, schopnost empatie, veřejně prospěšné práce, dobrý skutek, porozumění nonverbální komunikaci a intrakulturním a interkulturním rozdílům,
- **duchovní potřeby dítěte:** přiměřené sebepojetí, hierarchie životních hodnot, rodinná paměť a životní příběh. (Vaníčková, E., 2009)

„Následkem nedostatečně naplňovaných základních psychických a emocionálních potřeb v dětství (ústavní výchova, neúplná rodina, dysfunkční rodina, uprchlické

tábory apod.) se vyvíjí deprivace. Její příznaky jsou „hlad“ po lásce, pozornosti, citová chudoba, prudké afekty, nízká frustrační tolerance, neupoutanost. U chlapců se projevuje hněvivost, neúprosnost, útočnost, zlomyslnost a delikventní chování. U dívek se setkáváme s „pěstováním“ si bolístky, emoční nezralostí, závislým chováním.“ (Vaníčková, E., 2009, s. 16)

Nespecifické identifikační markery

- poruchy růstu a vývoje,
- retardace nebo nerovnoměrnost psychomotorického vývoje dětí,
- karenční příznaky vitamínů a hlavních živin,
- zvýšená nemocnost a úmrtnost dětí,
- apatie, pasivita, uzavřenost,
- nedostatečné sociální dovednosti,
- agresivní nebo závislé chování,
- sociálně patologické chování,
- náhradní emocionální vazby,
- obliba radikálních politických hnutí,
- přehlížení kulturních norem. (Vaníčková, E., 2009)

6. 3 Sexuální zneužívání

Existuje mnoho definic sexuálního zneužití dítěte. Není proto snadné najít takovou, jež by uspokojovala každého. Srozumitelně snad působí tato:

„Je nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoli pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče nebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba.“ (Vaníčková, E., 2009, s. 11)

Podle M. Elliot (1995 s. 49) *„se sexuálním zneužíváním dítěte rozumí využívání osoby mladší patnácti let k získání sexuálních požitků, uspokojení či jiného prospěchu osobou plnoletou, zpravidla výrazně starší. Je-li však dítě na osobě, jež je zneužívá, závislé (rodiče, učitel, skautský vedoucí apod.), prodlužuje se věková hranice, kdys hovoříme o zneužívání, až do osmnácti let.“*

Sexuální zneužívání má dvě formy

- **Bezdotykovou formu sexuálního zneužívání** – „zahrnuje např. setkání s exhibicionisty a účast na sexuálních aktivitách, kde nedochází k žádnému tělesnému kontaktu, např. vystavování dítěte pornografickým videozáznamům.“ (Vaníčková, E., 2009, s. 11)
- **Dotykovou formu sexuálního zneužívání** – „je takové, kde dochází k pohlavnímu kontaktu, včetně laskání prsou a pohlavních orgánů, pohlavnímu styku, orálnímu, nebo análnímu pohlavnímu styku.“ (Vaníčková, E., 2009, s. 11)

Aby se mohlo jednat o zneužití, musejí být splněny podmínky:

- aktér je zralejší,
- většinou je starší než samotné dítě,
- často má autoritu vůči dítěti,
- většinou aktivitu vymáhá na dítěti fyzickou silou.

O tom, co se děje s dítětem, poté, co se s problémem někomu svěří, se vedly a vedou mnohé debaty mnoha odborníků. Velký počet dětí své tvrzení zvrátí, poopraví.

U dětských obětí se setkáváme se syndromem dětského přizpůsobení sexuálnímu zneužití, které má pět fází, které se vzájemně prolínají:

1. **„utajování**, které je dáno vyhrožováním, citovým vydíráním a psychickým nátlakem agresora,
2. **bezmocnost**, která vychází ze závislosti na agresorovi a provádí ji ambivalentní vztah,
3. **svedení a přizpůsobení dítěte** je dáno tím, že dítě nemůže situaci pochopit, nezbyvá mu proto nic jiného než se podřídit a přizpůsobit,
4. **opožděné oznámení** dětských obětí bývá výsledkem neschopnosti zvládat trauma za některých podmínek nebo je vedeno snahou získat určitou výhodu,
5. **odvolání výpovědi**, ke které často dochází je dáno tím, že se dětská oběť ocitá v těžké situaci vůči agresorovi, ale často i vůči rodiči/rodičům, kterými bývá konfrontováno výčitkami za rozpad rodiny, hrozbu vězení, ekonomické problémy, nařčení ze lži a výmyslů.“ (Vaníčková, E., 2009, s. 12)

6. 3. 1 Komerční sexuální zneužívání dětí

„Představuje formu sexuálního zneužívání dětí a obecně se vymezuje jako každé užití dítěte k sexuálnímu účelu za finanční nebo jinou odměnu. Odborníci na tuto problematiku rozlišují tři formy – **dětskou prostituci, dětskou pornografii a obchod s dětmi pro sexuální průmysl.**“ (Milfait, R., 2008, s. 10)

- **dětská prostituce**

„Je definována jako využívání dětí pro sexuální účely za peníze či jinou odměnu. Může mít podobu dyadického sexuálního zneužití, skupinového sexu, sexuálního kroužku, rituálního zneužívání, institucionálního nebo organizovaného zneužití.“ (Vaníčková, E., 2009, s. 31)

- **dětská pornografie**

„Je definována jako jakýkoli zvukový nebo obrazový materiál, který používá děti v sexuálně implicitním kontextu.

Obrazová pornografie je zobrazení dítěte při výslovné sexuální činnosti, skutečné či simulované, nebo oplzlé vystavování pohlavních orgánů dítěte pro sexuální uspokojení uživatele; zahrnuje výrobu, rozšiřování nebo používání takového materiálu.

Zvuková pornografie je používání jakýchkoli zvukových prostředků užívajících dětský hlas, skutečný či simulovaný, za účelem sexuálního uspokojení uživatele; zahrnuje výrobu, rozšiřování nebo používání takového materiálu.

Zneužití dětí k výrobě dětské pornografie mívá Je definována jako jakýkoli zvukový nebo obrazový materiál, který používá děti v sexuálně implicitním kontextu.

Často také známí a blízcí dospělí nutí děti k prohlížení dětské pornografie s cílem snížení jejich citlivosti, odstranění zábran a neochoty. Sehrává tedy i roli potencionálního nástroje sexuálního zneužití dítěte i v rovině rodiny nebo dětem známého prostředí. Tento zdvojený efekt dětské pornografie z ní činí vysoké riziko a proto je i její držení trestným činem.“ (Vaníčková, E., 2009, s. 33-34)

- **obchodování s dětmi**

„Je definováno jak najímání, únos, koupě nebo získání jejich souhlasu či souhlasu jejich rodičů/vychovatelů s transportem dítěte za použití síly, jiných forem nátlaku využití bezmoci, či použití odměny s úmyslem dětí vykořisťovat. Je součástí fenoménu obchodu s lidmi a odhaduje se, že tvoří jeho plnou čtvrtinu.

Formy obchodu s dětmi jsou různé:

- *sexuální vykořisťování,*
- *dětská práce,*
- *zneužívání dětí jako otroků/sluhů v domácnosti,*
- *dětské sňatky,*
- *vojenské odvody dětí,*
- *nezákonné adopce,*
- *ve sportu, např. zneužívání chlapců jako žokejů velbloudů,*
- *získání a prodej orgánů,*
- *nucení k žebrotě.“ (Vaníčková, E., 2009, s. 34-35)*

Jaké jsou příčiny sexuálního zneužívání?

Jsou různé, ať už se jedná o nespokojenost v sexuálním životě, neschopnost získat rovnocenného partnera pro vlastní nezralost, dlouhou sexuální abstinenci, variabilní sexuální deviace, úchylinky, pedofilii.

Toto chování pachatelů vůči dětem pak je stíháno zejména buď jako trestný čin pohlavní zneužívání podle § 242 trestního zákona, případně znásilnění podle § 241 odst.1,3b) trestního zákona.

6. 4 Zvláštní formy CAN

- Münchhausenův syndrom v zastoupení

Vymýšlení či zveličování příznaků somatického či duševního onemocnění nebo postižení a v důsledku toho opakování vyšetření či léčení v míře, která neodpovídá objektivní skutečnosti. Tyto problémy může dospělý, např. rodič přenést na dítě. Dospělá osoba má pak v takovém případě nějaké výhody (např. pobírá dávky, okolí ho lituje...).

- systémové týrání a zneužívání
- druhotné zraňování

Je týrání dítěte tím systémem, který původně vznikl na ochranu dítěte.

Přesněji jde o druhotné zraňování a vystavování dítěte nadbytečné psychické zátěži v průběhu vyšetřování pro syndrom CAN – dítě jako oběť trestného činu se stává ještě obětí vyšetřování. Patří sem opakované výpovědi, nedůvěra v to, co dítě říká, obviňování dítěte (např. „ty jsi ho svedla“), přenášení zodpovědnosti na dítě, odebrání dítěte z rodiny atd.

Formy systémového týrání

- opakovaná, nadbytečná lékařská vyšetření (zdravotnické instituce),
- ponižování, přetěžování, neadekvátní přístup k dítěti (instituce školské),
- zanedbávání či špatná péče v kolektivních zařízeních (jesle, MŠ, ZŠ, dětské domovy),
- rozhodování o osudu dítěte bez dostatečné objektivní informovanosti o situaci, oddělení dítěte od rodiny tam, kde to není nevyhnutelně nutné (OPD, soudy),
- nadbytečné přetěžování či trauma způsobené dítěti při kontaktu s policejním, soudním systémem (opakování výslechů, konfrontace s dospělým).

- organizované týrání a zneužívání
- rituální týrání a zneužívání

(DUNOVSKÝ, J. a kolektiv, 1995)

Rizikové děti z hlediska CAN

Jsou to převážně ty děti, jejichž projevy jsou z různých důvodů sociálnímu okolí „nesrozumitelné“, takže není lehké je výchovně zvládat a usměrňovat. Dále ty děti, které svým chováním vychovatele unavují, vyčerpávají, dráždí, nebo v případě pohlavního zneužívání i svým způsobem provokují či svádějí. (Matějček, Z., 1994)

„Bývají to tedy:

- děti s tzv. *lehkými mozkovými dysfunkcemi (LMD)*, *neklidné, nesoustředěné, dráždivé, s výkyvy nálad, impulzivní, se sklonem k zkratkovitému chování,*
- děti z jiných příčin *nadměrně dráždivé, zlostné, trucovité, ale i plačtivé nebo úzkostné (často v důsledku somatického onemocnění, chronicky špatného zdravotního stavu, podvýživy, vyčerpání organickou nebo psychickou zátěží apod.),*
- děti s různým stupněm *mentální retardace, které přinášejí svým rodičům zklamání v jejich životních nadějích a tím vyvolávají někdy i jejich agresivní postoje nebo dávají podnět k omezení jejich rodičovského zájmu a rodičovské péče s následným zanedbáváním,*
- děti s *lehce sníženými intelektovými schopnostmi, chronicky ve škole neprospívající, děti s tzv. specifickými poruchami učení, děti neobratné,*

úzkostné či jakkoliv jinak nezapadající do běžné normy a rodičovského očekávání.“ (Matějček, Z., 1994, s. 17-18)

7 Tresty

V následující kapitole vysvětlím pojem trest, popíšu funkci a druhy trestu.

7.1 Definice trestu

V Pedagogickém slovníku (Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J., 2009, s. 316) najdeme pod pojmem trest následující vysvětlení: „*Trest – jedna z forem negativního motivačního působení na žáka ve škole i doma. Jde o záměrně navozený následek toho, že žák špatně splnil nebo nesplnil uložené požadavky.*“

Podle J. Čápa a J. Mareše je trest (2001, s. 253) „*takové působení (rodičů, učitelů, vychovatelů, ale také sociální skupiny) spojené s určitým chováním, které vyjadřuje negativní společenské hodnocení tohoto chování nebo jednání a přináší vychovávanému omezení některých jeho potřeb, nelibost, popřípadě frustraci.*“

Osobně pak považuji trest za nepříjemný zážitek, jež je následkem nežádoucího chování. Abychom mohli dítě za nějaký takový čin potrestat, musí však vědět, že jeho konání bylo špatné – musí mít tedy pevně stanovená pravidla. Dítě tedy při svém konání vědomě podstupuje riziko, že bude následovně potrestáno. Způsob potrestání by měl pak být volen tak, aby se dítěti nevyplatilo toto riziko odhalení nežádoucího chování a následný trest podstoupit.

7.2 Zásady pro udělení trestu

Aby byl trest, co nejúčinnější pomohl nám optimálně vyřešit vzniklou nežádoucí situaci, je nutné při udělení trestu respektovat některá pravidla.

Pravidla udělení trestů podle Z. Matějčka (2000):

- **Dítě musí vědět, zač je trestáno.** Trestání, aniž by trestaný prožíval svou vinu, postrádá smysl a stává se tak pouhým násilným aktem.
- **Dítě musí vnímat, že nedošlo ke ztrátě sympatie, lásky, důvěry k němu.** I v trestu musí být vyjádřen osobní vztah vychovatele a dítěte. Potrestaný musí vědět, že ho máme rádi a po trestu prožít pocit osvobození a smíření.
- **Po vykonání trestu musí dojít ke smíření trestajícího a potrestaného.** Porušení zásady smíření po vykonání trestu je velmi častou chybou, které se rodiče při užití trestu dopouští. Takové jednání může vést až k trvalým následkům postihujících psychické zdraví jedince.

- **Trest musí být přímo úměrný přestupku.** Prvním omezením trestu je biblická zásada „oko za oko, zub za zub“, tedy za vyražený zub jen jeden zub a ne všechny. Raději volíme trest mírnější, než abychom příliš krutým trestem u dítěte vzbudili pocit nespravedlnosti.

- **V odměnách ani trestech se nemá přehánět.** Budeme-li dítě zahrnovat velkým množstvím cenných dárků, ochudíme jej o radost z maličkostí a obyčejných věcí. V případě trestů se nepřiměřeným řešením situace připravíme o možnost trest stupňovat v případě opakování nevhodného chování.

- **Trest pro dítě je nutno volit na základě jeho individuality,** neboť trestem není zdaleka to, co si pro dítě jako trest vymyslíme, ale především to, co dítě jako trest prožívá. Trestem má být nepříjemný, ponižující, zahanbující a tísnivý pocit, kterého se chceme co nejdříve zbavit a jemuž se chceme pro příště rozhodně vyhnout.

7. 3 Funkce trestu

Trest může trest špatné chování jenom zastavit, kdežto odměna buduje chování správné. Je-li tedy dítě pouze trestáno, naučí se nesprávně nedělat, ale nenaučí se to tomu správnému a vhodnému. Teprve, když dítě ví, co je správné, může mu strach z trestu pomoci vyhnout se pokušení sejít ze správné cesty. Cílem trestání je tedy odvrácení trestaného od nežádoucího chování, za něž je trestán, za předpokladu, že chování, za které ho trestáme, je oslabeno a postupně vymizí úplně (Matějček, Z., 2000)

E. Vaníčková (2004) rozlišuje několik základních funkcí trestů:

1. Trest pomáhá dítěti pochopit, jaké chování je nežádoucí a jaké je naopak správné. Tedy dává vychovávanému určité hranice a vštěpuje společenské normy a chování.
2. Účinek trestu se dostaví poměrně rychle.
3. Trest funguje na principu učení špatnou zkušeností. V ideálním případě tak může zcela zabránit v opakování nežádoucího chování, anebo je alespoň potlačit.
4. Dítě by vykonáním trestu mělo napravit způsobenou újmu či škodu.
5. Trest má provinilce zbavit tíživého pocitu viny, neboť prožívání tohoto pocitu by mělo být pouze krátkodobou záležitostí. Po vykonání trestu už prohřešek nepřipomínáme, poněvadž je trestem smazán.

Pedagogický slovník (Průcha, J., a kolektiv, 2003, s. 317) zmiňuje z pohledu trestaného ještě jednu funkci trestu, a sice „*vyjádření negativního osobního vztahu učitele či rodiče k sobě, projev osobní nedůvěry a vyjádření neperspektivnosti vztahu.*“

7. 4 Druhy trestů

E. Mádrová (1998) uvádí tyto druhy trestů:

- **zákazy** (používání PC, vycházek),
- **tresty tzv. „oddálení rodičovské lásky“** (nemluvení rodičů s dítětem, dočasné odepření citového vztahu),
- **práce nad rámec svých povinností** (domácí práce),
- **fyzické tresty** (pohlavek, facka).

V tomto výčtu postrádám snad ještě vyhubování jako druh trestu, upření oblíbené věci či kapesného nebo odstranění škody, která nevhodným jednáním vznikla. Nejvíce diskutabilní je vhodnost používání fyzických trestů, a proto se nadále budu zabývat právě tímto fenoménem.

8 Fyzické tresty

Fyzický trest chápou jako jeden z nejstarších výchovných prostředků, který se od ostatních druhů trestů liší především tím, že trestající atakuje některou tělesnou partii a trestanému způsobí fyzickou bolest a psychické ponížení.

L. Lovasová (2006, s. 7) definuje fyzický trest jako:

- „úmyslné nebo záměrné působení bolesti atakem na tělo pro kázeňský přestupek, které vždy porušuje tělesnou integritu dítěte,
- jednání, které zatlačuje dítě k primitivní reakci a brzdí tak vývoj osobnosti,
- akt zvyšující pohotovost dítěte k agresivnímu chování,
- trest provázený stresem, kdy u facek a ritualizovaných výprasků chybí spravedlnost a srozumitelnost potrestání,
- vzorec sociálního chování, který se ukládá do paměti jako metoda řešení obtížných životních situací a v budoucnu slouží jako návod jejich řešení.“

S. Bendl (2001) chápe tělesný trest jako trest záměrný, který má jedinci způsobit bolest jako např. pohlavek či facka nebo ho vystavit nepříjemné fyzické poloze (klečení) či tělesné námaze s cílem odstrašit ho od nevhodného typu chování a vzbudit v něm lítost za jeho předešlé jednání.

8. 1 Formy fyzických trestů

Formy fyzických trestů jsou velmi rozmanité. Přestože v podstatě záleží pouze na fantazii trestajícího, po staletí je většinou užíváno stejných ověřených a oblíbených forem trestů. L. Lovasová (2006) tyto tresty rozděluje podle různých kritérií, např. podle účelu trestu (výchovný X nápravný) nebo způsobu provádění (rukou X předmětem). Osobně jsem si způsoby fyzického trestání podle výčtů u jiných autorů (Lovasová, L., 2006, Vaníčková, E., 2004, Bendl, S., 2001, aj.) rozdělila do čtyř skupin:

1. Tresty, které trestanému způsobují tělesnou námahu

Patří sem formy trestů, při kterých je dítě tělesně namáháno bez cizího přičinění jako např. stání na hanbě, stání na hanbě v předpažení, klečení, klečení na předmětu, dělání kliků či dřepů nebo jiných tělocvičných úkonů.

2. Tresty, které omezují osobní svobodu trestaného

Trestaný je svazován, přivazován ke stolu, lůžku či ke stromu, ústa jsou mu zalepována náplastí, je sprchován studenou vodou, na ruce je sypán pepř atd.

3. Bití trestajícím

Trestající bije trestaného bez použití předmětu. Setkáváme se především s velmi oblíbenou fackou, pohlavkem, výpraskem rukou, kopancem, „žderchou“ do zad, odhozením, třesením, štipáním, taháním za vlasy až vytrháváním vlasů, kroucením ušním boltcem, škracením, cvrnkáním do ucha, kroucením rukou aj.

4. Bití trestajícím za pomoci předmětu.

Trestající užívá nějaké pomůcky. Patří sem např. výprask vařečkou, poutkem, řemenem, rána předmětem přes některou část těla, úder knihou nebo klíči do hlavy, píchání špendlíkem apod.

Nejčastěji postiženými tělesnými partiemi jsou pro trestaného dle L. Lovasové (2006) hýždě. Tato část těla je dobře přístupná a tvořená svaem, takže rána bolí, ale není na rozdíl např. od rány do hlavy nebezpečná. Jediné úskalí se skrývá v riziku zasažení ledvin.

Dále se často vyskytuje bití po zádech a ramenou. Už ve starověku bylo za trest ukládáno bičování právě přes holá záda. Tato praktika je však oblíbená spíše mezi dospělými např. v armádě. Při takové formě trestu hrozí opět poranění ledvin či poškození páteře.

I přestože rány zasahující jako cíl hlavu patří k jedněm z nejnebezpečnějších, radíme hlavu k nejčastějším místům, která bývají atakována. Obzvláště pak facka, která, i když je mířena na tváře tvořené vrstvou svaloviny, může poškodit sluch (Lovasová, L., 2006).

Pokud však fyzický trest svojí intenzitou a formou naplňuje pojem násilí, je považován za fyzické týrání. Připojuji proto ještě definici tělesného týrání. Dle Světové zdravotnické organizace (WHO) „*se tělesný trest stává týráním, dochází-li k potrestání za pomoci předmětu, je-li bití směřováno na citlivé části těla jako např. hlava, břicho, genitálie, plochy nohou či dlaně, nebo tehdy, když na těle po ranách zůstávají stopy jako např. modřiny*“ (Vaníčková, E., 2004, s. 33).

8. 2 Důvody užívání fyzických trestů

V následující části uvedu důvody, které vedou rodiče k užívání tělesného trestu jako účinného výchovného prostředku tak, jak se o nich dozvídám v kontaktu s praxí či jak jsou popsány v odborné literatuře. Vyjmenujeme-li důvody, proč rodiče své potomky trestají fyzicky, zjistíme, že existují dvě skupiny důvodů:

1. důvody, které argumentují ve prospěch použití tělesného trestu při výchově,
2. argumenty, které jsou proti tomuto výchovnému prostředku.

1. Důvody pro užívání fyzických trestů podle S. Bendla (2001):

- možnost použít tělesný trest vytváří rámec pro pevné vedení, které děti potřebují, aby se cítili v bezpečí,
- tělesný trest lze provést rychle,
- trestající byl též v dětství tělesně potrestán a nezanechalo to na něm následky, neublížilo mu to, ba mu to prospělo, a proto nevidí důvod, proč by tuto praxi neměl uplatňovat i na svých dětech,
- na některé děti nic jiného neplatí,
- někdy je možné pouze přísným tělesným trestem odvrátit dítě od počínání, které je zdraví nebo životu nebezpečné,
- tělesný trest zabere okamžitě a žák přesně ví, za co byl potrestán,
- děti si mnohdy tělesný trest přejí, někteří ho chápou jako uznání své mužnosti.

Z. Matějček (2000), který rozhodně není zastáncem tělesných trestů, připouští, že jsou situace, kdy je skutečně dobré dát dítěti pocítit tělesnou převahu. Zdůrazňuje však věk dítěte. Připomíná, že kojenec, batole a dítě dlouho do předškolního věku přijímá hodně podnětů přímým tělesným kontaktem s okolím. V této době je povrch těla vydatnějším prostředníkem mezi ním a okolím než kdykoli později. Proto jsou pro dítě výchovné zásahy prostřednictvím tělesných vjemů v té době relativně nejsrozumitelnější. To se týká stejně tělesných trestů jako odměn (např. pohlazení). Během předškolního a následně školního věku však tělesný kontakt s okolím ztrácí na významu a primitivní tělesný trest přestává mít smysl.

2. Důvody fyzických trestů podle E. Vaníčkové (2004), které hovoří proti vhodnosti tohoto výchovného prostředku, neboť jako hlavní důvod uvádí selhání rodiče.

- dítě nesplňuje očekávání vychovatele, a proto je trestáno,
- rodič trestá pod vlivem vlastního stresu a selhání,
- vychovatel/rodič, který byl sám tělesně trestán, neodmítá jeho užívání, užívá jej v situacích, kdy byl sám tělesně potrestán,
- rodič „neví, jak dál“, cítí se bezmocný, a tak sáhne po tělesném trestu,
- vychovatel dítěti demonstruje svoji sílu,
- vychovatel není schopný ovládnout svůj hněv.

L. Lovasová (2006) zmiňuje důvody tělesného trestání v souvislosti s tělesnými tresty a sociálním prostředím, které je velmi stresové. Za rizikové prostředí považuje neúplné rodiny, rodiny začínajících podnikatelů, rodiny s nezaměstnaným členem, a rodiny se ženou na mateřské dovolené, kdy přetrvává autoritativní výchovný přístup. Za stresory pak považuje chudobu, finanční potíže, izolaci, nedostatečnou sociální podporu, problémy s bydlením, chybění širší rodiny, zdravotní problémy či nezaměstnanost. Zároveň vidí důvody použití fyzického trestu v emočních problémech a emoční nestabilitě vychovatele, které pak ventiluje prostřednictvím násilí, přičemž nevhodné chování dítěte mu slouží jako záminka.

8. 3 Následky dlouhodobého užívání fyzických trestů

Při udělování trestů musíme brát v úvahu individualitu každého dítěte. Toto pravidlo pro udělení trestů je velmi důležité nejen proto, že bude trest účinnější, ale také proto, abychom to s trestáním nepřehnali. Každý člověk je jinak vnímavý, a tak situace, které někdo snese bez jakékoliv újmy, mohou na citlivějším jedinci zanechat trvalé následky.

Jestliže tělesný trest je pro dítě nadměrně stresující zátěžovou situací, může se jednat o **trauma** – tedy o zážitek, který ve velké míře porušuje duševní rovnováhu. Traumatickým zážitkem může být např. přepadení, znásilnění, ztráta blízkého člověka aj. (v těchto případech se jedná o náhlá, nepředvídatelná traumata), ale také opakované, bolestivé, očekávané, ponižující zážitky, ke kterým bezesporu patří tělesné tresty. Třebaže se člověk podvědomě brání potlačením, vytěsněním vzpomínek na traumatizující zážitky, ovlivňuje trauma život po celý život.

Dlouhodobé následky tělesných trestů je třeba hledat v rovině emocionální, neboť emocionální reakce dítěte na opakované tělesné tresty mu pomáhá vyrovnat se se stresem, který jej provází. Poškození emocionality dítěte má za následek poškození v oblasti sociální adaptace dítěte a jeho psychosociálním vyžíváním osobnosti. (Vaníčková, E., 2004)

Roky i měsíce po události, která ji vyvolala, se může projevovat **posttraumatická stresová porucha – PSP**. Příznaky této poruchy můžeme rozdělit do čtyř skupin:

1. dotírající vzpomínky a sny,
2. ztráta pozitivních emocí,
3. vyhýbání se,
4. zvýšená psychická a tělesná vzrušivost.

Lidem trpícím posttraumatickou stresovou poruchou se často vtírají vzpomínky na traumatickou událost. Bývají útržkovité, ale velmi živé. Vyvolávají záchvaty úzkosti, bezmocností, vzteku, smutku či pocity odcizení a marnosti. Někdy dochází k znovuprožívání traumatu – prožitek je tak silný, že trpící má živý pocit, jako by se traumatická událost objevila znovu nebo ji viděl před očima. U dětí se znovuprožívání může projevit opakovanou hrou. Traumatická událost se také může objevit v děsivých snech. Tyto noční můry vyvolávají silnou úzkost až děs. Postižený se často probouzí zpocený, se silným bušením srdce, lapá po dechu. (Praško, J., Hájek, T., Pašková, B., 2003)

II. Praktická část

9 Případové studie

V praktické části budou uvedeny 2 případy tělesného týrání dětí v rodinách. Cílem je poukázat na to, že jsou případy, kdy se rodiče mohou domnívat, že své děti pouze výchovně trestají, ale může se jednat o to, že své dítě týrají, případně zneužívají a porušují tím právní předpisy. To, co bylo popsáno a charakterizováno v teoretické části, bude uvedeno následnými případy v praktické části.

9. 1 Příklad č. 1

Otec – matka- dcera – pozdější druhý manžel matky

V tomto případě matka podává návrh na úpravu výchovy a výživy k nezletilému dítěti (své dceři). Manžel se o dceru nestará, nežijí spolu ve společné domácnosti a nejeví zájem o dceru včetně jejího zabezpečení. Manželství se nakonec rozvádí. Otec je obviněn z trestného činu zanedbání povinné výživy podle trestního zákona. Matka uzavírá nové manželství a nový partner si dceru osvojuje. Poté jsou rodiče podezřelí ze spáchání trestného činu týrání svěřené osoby a nakonec odsouzeni.

Matka podala návrh na úpravu výchovy a výživy k nezletilému dítěti (své dceři). Otec je do značné míry problémový rodič: „Od dubna 1998 jsme přestali společně hospodařit, manžel mi přestal přispívat na byt, domácnost, do současné doby ve dvou případech zaplatil pouze školné (300,- Kč měsíčně), na dceru příjem činí 6 000,- Kč i s rodičovským příspěvkem a sociální dávkou. Manželův příjem z podnikání mi není znám. Jiný příjem mimo mzdu, rodičovský příspěvek a soc. dávky nemám. Žádný z nás nemá žádnou jinou vyživovací povinnost.

Vzhledem k tomu, že s manželem nežijeme a společně nehospodaříme a z jeho strany není žádný, respektive minimální příspěvek na výživu dcery, navrhuji, aby soud vydal tento rozsudek: Nezletilá dcera se svěřuje do výchovy matky. Otec je povinen platit na výživu nezletilé částku 1 200,- Kč.“ Matka uvádí, že byla nucena ze společné domácnosti odejít. Manžel ji opakovaně fyzicky napadal. Také chod

domácnosti zajišťovala téměř rok sama. Sděluje, že manžel hraje na automatech, má spoustu dluhů. Otec na výživu své dcery ničím nepřispívá, stýká se s ní nepravidelně.

Otec se s matkou dohodl, že nezletilá zůstane i nadále v její péči.

Matka se i s nezletilou odstěhovala ke svým rodičům. Nezletilá navštěvuje mateřskou školu. V době šetření byla nezletilá u otce, který jí měl u sebe přes vánoční svátky. Dcera byla spokojená, nebyly na ní známky nějakého zanedbávání.

Otec má zahájeno trestní stíhání pro neplnění vyživovací povinnosti k nezletilé dceři (má dluh 29 688,- Kč).

Manželství matky (navrhovatelky) a otce (odpůrce) se rozvádí.

Navrhovatelka v návrhu uvedla, že odpůrce v průběhu manželství propadl hraní na hracích automatech, začaly narůstat dluhy, fyzicky navrhovatelku napadal. Poté co navrhovatelka vyčerpala veškeré možnosti k udržení manželství, oznámila odpůrci, že zažádá o rozvod, načež ji fyzicky napadl. Poté i s dcerou odešla ze společné domácnosti. Odpůrce s návrhem souhlasil. Navrhovatelka od něj odejít musela ze strachu o svůj život.

Otec je obviněn z trestného činu zanedbání povinné výživy podle trestního zákona.

Soud podle zákona o rodině ustanovuje dceři opatrovníka Městský úřad k zastupování v řízení o zbavení rodičovské zodpovědnosti.

Matka uzavřela druhé manželství se svým přítelem. Nynější manžel podává návrh na nezrušitelné osvojení nezletilé dcery: *„V červnu 2004 jsem uzavřel manželství s matkou nezletilé. Manželka má ve své výchově dceru, ze svého předchozího manželství, které bylo rozvedeno (1999), která žije s námi ve společné domácnosti a já se také osobně podílím na její výchově a péči o ni. Otec nezletilé se o svou dceru nestará, neprojevuje o ni zájem, neplatí na ni výživné a rozsudkem okresního soudu byl zbaven rodičovské zodpovědnosti. Nezletilou dceru chci nezrušitelně osvojit, abych byl zapsán v matrice místo jejího otce. Matka s osvojením souhlasí.“*

Návrh o nezrušitelném osvojení byl přijat

Došlo k napadení dcery a nemocnice s poliklinikou má zapsanou diagnózu u dcery, která je napadena tělesnou silou. Toto napadení se stalo u dcery doma. Dcera

dostala v úterý výprask vařechou od nevlastního otce a to 50 ran , ve středu od matky dalších 10 ran. Je bita opakovaně, vždy do oblasti hýždí. Bude podáno trestní oznámení, dítě zatím ponecháno v péči rodičů.

Protokol o výsledku svědka osoby mladší 15 let – dcery rodičů

Vyslýchaná žije u rodičů (zákonných zástupců). Je vyslýchaná v trestní věci podezření ze spáchání trestného činu týrání svěřené osoby podle trestního zákona. V minulosti nebyla vyslýchána, výslech konán za přítomnosti sociální pracovníce.

„Jmenuji se Eliška, je mi 10 let, chodím do 4. B na základní školu. Bydlím se svými rodiči. Ve škole jsem se svěřila svým nejlepším kamarádkám, které se mnou chodí do třídy, že jsem bita za to, když nesplním nějaký úkol, který mi rodiče doma zadali. Toto jsem jim řekla tuto středu, den poté, co jsem dostala padesát ran vařechou od tatky. Těchto padesát ran jsem dostala za to, že jsem nechodila do kroužku volejbalu. Nebyla jsem tam 12x, přišla na to mamka, když se na mě přišla podívat, jak hraji a já jsem tam nebyla. Místo do volejbalu jsem chodila ke kamarádce. Do volejbalu jsem nechtěla chodit, protože mě holky z kroužku pomlouvaly. Rodičům jsem neřekla, že nechci chodit do kroužku, nechtěla jsem jim přidělovat starosti, mamka přestoupila na jiné místo a tak se učí a tatka se chystá na přijímačky na vysokou školu.

Za to, že jsem nebyla 12x v kroužku volejbalu jsem měla dostat 120 ran vařechou, když tatka řekl, že za každou lež dostanu deset ran, 12x jsem tedy lhala a za toto jsem měla dostat celkem těch 120 ran vařechou. Když jsem dostala prvních 50 ran, tak zbytek 70 ran jsem měla dostat, až se mi zahojí modřiny na zadku.

Těch 50 ran jsem dostala tak, že kolem 16 h si mě tatka zavolal do obýváku, zeptal se mě, jestli jsem byla na volejbalu, já jsem mu řekla pravdu, že ne a on mi řekl, že mám donést vařechu. Já ji donesla z kuchyně. Jednalo se o vařechu asi 40 cm dlouhou. Pak mi tatka řekl, abych se přehnula přes taburetku, ruce jsem musela natáhnout přes sebe a pak mě začal bít přes zadek. Bil mě tenkou stranou-držadlem, já jsem na sobě měla jenom tričko a kalhotky. Moc mě to bolelo, brečela jsem u toho. Po výprasku jsem musela poděkovat za výprask a odnesla jsem vařechu zpět do kuchyně. Takto to probíhalo skoro pokaždé, když jsem dostala výprask, že jsem musela poděkovat a odnést vařechu do kuchyně.

Po tomto výprsku jsem se šla osprchovat. Zašla jsem dát rodičům do obýváku pusu na dobrou noc a oni zrovna slavili výročí svatby a to 10 měsíců. Já jsem tam přišla a tatka se mě znova ptal, proč jsem nechodila do kroužku a já jsem řekla, že mě tam holky pomlouvaly, že jsem je slyšela, jak se o mně baví a říkají, že zase přišla ta Eliška, to zase bude. Tatka s mamkou mi vysvětlili, že ty holky jsou starší, že to berou jinak, že si to nemám tak brát.

Po výprasku jsem se snažila uklidnit, aby ve škole na mě nikdo nepoznal, že jsem zase dostala, aby se děcka neptaly, co se mnou je. Ten večer jsem šla normálně spát. Ještě než jsem si šla lehnout, mi rodiče, když jsem jim dávala dobrou noc, řekli, že se diví, že jsem se tak rychle uklidnila, že se chovám jako by se nic nestalo, jako bych vůbec nedostala.

Druhý den ve škole, teda ve čtvrtek jsme měli tělocvik, a když jsem si při převlékání v šatně nedala pozor, nezakryla jsem si zadnici, tak holky si všimly červeného fleku. Tento červený flek mi do čtvrtečního večera zmodral. Když to holky viděly, začaly se mě vyptávat, co se mi stalo. Já jsem jim řekla, co se stalo, že jsem doma dostala. Ony to chtěly říct paní učitelce, já jsem je přemlouvala, aby to neříkaly, bála jsem se rodičů, protože mamka mi doma už dříve, když jsem začala doma dostávat, že to nemám nikde říkat, že jsem doma bita. Holky to ale řekly ve čtvrtek paní učitelce. Řekly jí, že jsem dostala padesát ran. Paní učitelka mi řekla, abych jí donesla žákovskou, ze které si opsala telefonní čísla na rodiče a zavolala si rodiče do školy.

Ve středu jsem zase dostala deset ran vařechou od mamky a to za to, že jsem si měla vynulovat měřiče hovorů na svém mobilním telefonu, ale já jsem nevěděla, že bych něco vynulovala. Mamka se mě pořád dokola ptala, jestli jsem měřič délky hovorů nulovala. Já jsem jí odpovídala, že ne a když mi řekla, že se mě ptá naposled, nebo dostanu, tak jsem jí ze strachu řekla, že ano, že jsem vynulovala měřič, když to nebyla pravda, nebyla jsem si vědoma toho, že bych měřič nulovala. Když jsem se ze strachu přiznala k tomu, co jsem neudělala, tak mamka vzala vařechu a zbila mě, když mi dala deset ran přes zadnici.

Ve čtvrtek po škole jsem šla do volitelného kroužku a rodiče byli ve škole na pohovoru. Potom mě mamka vyzvedla a doma se mnou oba mluvili, když mi mamka řekla, že mi odpadají veškeré povinnosti, které jsem měla napsány v počítači. Toto mi tam napsal tatka, kdy jsem to musela podepsat slovy: „Četla a souhlasí.“ Na tomto seznamu jsou uvedeny úkoly na každý den. Já jsem tyto úkoly zkráceně opsala

na papír. Donesla jsem ho pak ukázat kamarádce, kdy ona ho chtěla vidět a taky ho chtěli vidět její rodiče, kteří nevěřili tomu, co jim kamarádka říkala. Proto jsem tyto povinnosti opsala a vzala do školy. Originál byl vyvěšený na nástěnce u mě doma v pokojíčku, kdy mamka ho už po pohovoru ve škole sundala.

Dříve jsem nebyla doma nikdy takto trestána, tedy bita, všechno to začalo až asi měsíc až dva po tom, co se mamka znovu vdala. Dokud nebyla mamka vdaná, tak žádný takový seznam denních úkolů u nás neexistoval. Já jsem mamce pomáhala sama s domácími pracemi kdy jsem třeba vstávala nebo utírala nádobí, vysypat koš, uklízela svoje věci. Potom co si mamka vzala taťku, tak spolu vymysleli seznam denních úkolů, kdy jsem denně musela splnit asi 12 úkolů, a taťka pod tento seznam dopsal, že za nesplnění jednoho úkolu budu potrestána pěti ranami vařechou.

Já jsem ze začátku, kdy mi byl seznam vyvěšen v pokojíku, občas z denních úkolů na některý zapomněla a za to jsem pak byla bita. Většinou mě trestal taťka, málo kdy mamka. Měla jsem vždy po bití modřiny na zadku, ale ještě nikdy jsem neměla takové modřiny jako tento týden.

Nestalo se, že by po mě taťka doma křičel, snad jen někdy dříve dvakrát zvýšil hlas. Pokud jsem dotazována na to, jak se učím, tak mám na vysvědčení od první třídy samé jedničky.

Pokud jsem chtěla, aby za mnou přišly kamarádky, tak jsem se nejprve musela zeptat doma, udělat všechny denní úkoly a teprve potom jsem mohla jít se svolením rodičů ven.

Mezi mé denní úkoly patřilo vytření podlahy v celém bytě, vysypání koše, umytí nádobí, příprava do školy aj.

Po výprasku v úterý kdy jsem doma dostala 50 ran, mi taťka řekl, že po zahojení dostanu zbývajících 70 ran a z tohoto jsem měla hrozný strach, moc mě to bolelo, dříve jsem nikdy tak moc nedostala, pokud jsem byla bita, dostala jsem 5-20 ran vařečkou.

Po tom, kdy rodiče byli ve škole, tak mi taťka doma řekl, že s vařechou končí, že mu je to jedno a mamka řekla, že pokud bude muset, tak na mě vztáhne ruku a že půjdu na psychologické vyšetření, že už si se mnou neví rady. Měli tím na mysli, že lžu. Já jsem však začala lhát až potom, co se k nám nastěhoval taťka a začal s tím bitím. Já jsem z bití měla strach, a proto jsem někdy zalhala. Dříve to nebylo. Já si myslím, že se mnou žádné problémy nebyly, mám samé jedničky a doma všechno dělám.

Přes víkend budu u babičky, která si mě vyzvedne před školou, nebo doma.“

Rodiče byli odsouzeni ze spáchání trestného činu týrání svěřené osoby podle trestního zákona. Dceru převzali prarodiče matky do své výchovy.

9. 1. 1 Anamnéza

dcera Eliška

Rodinná anamnéza

Dcera nemá sourozence, matka rozvedená a opět se vdala. V dřívějším manželství výchova liberální a to z otcovy strany. Otec je problémový, objevil se sociálně patologický jev (hráčství, agrese, fyzické napadení matky).

Osobní anamnéza

Průběh těhotenství není znám, spontánní porod, porodní váha 2 950 kg. Očkována řádně, prodělala běžné dětské nemoci.

Školní anamnéza

Dcera nastoupila řádně do mateřské školy i základní školy bez velkých problémů. Se spolužáky problém neměla, až později začaly problémy s některými spolužačkami díky pomluvám. Dcera se učí dobře, má samé jedničky.

9. 2 Příklad č. 2

Matka – otec – dcera Sára – dcera Karolína – syn Marek

Druhý případ se řadí k nejhorším, který sociální pracovnice ve své praxi zažila. Soudí, že nejhorší je nejen svými následky, ale také neschopností navázat vztah s klientem a neuvěřitelným nezájmem okolí. Nepříjemný byl pro ni také v tom, že se dotkl její rodiny a nejbližších.

Jedná se o případ, kde rodiče bijí (později dochází i k pohlavnímu zneužívání) své děti, dojde to do takových extrémů, že jsou oba rodiče uznáni vinnými z týrání svěřené osoby trestního zákona, ublížení na zdraví a ohrožování mravní výchovy, otec z pohlavního zneužívání, matka za trestný čin ohrožování mravní výchovy, dále

pro trestný čin výtržnictví útoku na státní orgán a na veřejného činitele. Děti vyrůstají v dětském domově a kojeneckém ústavu. Nakonec se o ně hlásí pěstouni, ale děti si do péče nepřevzou, děti jsou nezvladatelné, velmi problémové a začínají se objevovat psychopatické sklony. Děti nakonec vyrůstají v dětském domově.

Spisová dokumentace nezletilých dětí je vedena od **prosince/1991**, kdy byla přijata nezletilá Sára do nemocnice pro četné modřiny a podlitiny na celém těle. Nezletilé bylo tehdy 6 měsíců. Dětská lékařka až na dotazy sociální pracovníce v této době uvedla, že dítě do poradny chodí často s modřinami. Bylo rozhodnuto, že dítě bude na základě předběžného opatření okresního úřadu umístěno do kojeneckého ústavu.

Při prvotním šetření bylo zjištěno, že matka Leona, má pouze základní vzdělání, je na mateřské dovolené. Otec Martin je sluchově postižený a je veden jako uchazeč o zaměstnání na úřadu práce. Je vyučený malíř. Dále bylo zjištěno, že otec je veden v psychiatrické ambulanci, protože se před 2 lety pokoušel o sebevraždu, byl hospitalizován v psychiatrické léčebně. Otec také uvedl, že pláč dítěte u něj vyvolává hučení v hlavě a následně agresivitu. Oba rodiče bití dítěte popírají, uvádějí, že k zranění došlo při hře. Sousedé odmítají o rodině sdělit jakékoliv poznatky. Při soudním řízení žádá sociální pracovníce vypracování znaleckého posudku o zdravotním stavu otce, zda bude do budoucna schopen vychovávat dítě. K péči matky tehdy sociální pracovníce žádné připomínky neměla.

prosinec/92 Rozsudkem okresního soudu je otec uznán vinným ze spáchání trestného činu týrání svěřené osoby podle trestního zákona. Z rozsudku bylo zjištěno, že otec je recidivista, byl již 5 x souzen, z toho 3x pro násilné trestné činy a byl odsouzen k 10 měsícům nepodmíněně. Pro výkon trestu byl otec zařazen ve II. nápravněvýchovné skupině.

duben/93 Rozsudkem okresního soudu je nařízena u Sáry ústavní výchova. Rodiče matky doposud žijí, oba však mají problémy s alkoholem. Matka má několik sourozenců, nemluví o nich. Rodiče ze strany otce odmítají převzít dítě do péče, protože babička je nemocná, dědeček pracuje. Jejich další děti jsou zletilé, mají všichni své vlastní rodiny, u všech se objevují problémy. Matka je těhotná, v dubnu

očekává narození dalšího dítěte. Matka uvádí, že by v budoucnu měla ráda 5 dětí. Otec stále čeká na nástup do výkonu trestu. Oba rodiče Sáru v kojeneckém ústavu pravidelně navštěvují. Od května 1993 matka žádá o víkendové pobyty nezletilé Sáry.

V **květnu/1993** se matce narodí druhé dítě a to nezletilá Karolína.

V **srpnu/1993** žádá matka o zrušení ústavní výchovy u Sáry. Jako důvod uvádí, že rodinné poměry se již stabilizovaly, otec pomáhá s péčí o druhé dítě, nemají žádné problémy. Doposud nenastoupil do výkonu trestu. V **září/1993** má otec nastoupit do výkonu trestu a to na 28 měsíců nepodmíněně (souběh trestů). Sociální pracovnice souhlasí se zrušením ústavní výchovy, navrhuje stanovit dohled. Uvádí, že v minulosti nebyly k péči matky připomínky.

Soud v **březnu/1994** ruší ústavní výchovu. Policie šetří zranění nezletilé Karolíny, ke kterému došlo v srpnu/1993. O zranění nikoho dříve nikdo neinformoval, neboť údajně nebylo jasné, zda má nezletilá zánět v noze nebo jde o zlomeninu. V době návštěvy je matka přesvědčená o zrušení ústavní výchovy a v tomto duchu také jedná (je vulgární a slovně agresivní). Při provedeném šetření jsou zjištěny vážné nedostatky v péči matky a to, že dítě je oblečeno v značně potřhaném oblečení, je značně opružené. V bytě se netopí, potraviny má matka pouze základní. Matka už při prvním setkání je informována, jaké důsledky by mělo to, že by s pracovníci nespolupracovala. Také se snaží vysvětlit svou práci, že není soudce, spíše prostředník, který ji pomůže pochopit některé věci, popř. dohodne spolupráci s jinými organizacemi. Snažila se o uzavření pevné dohody a o probuzení motivace matky. Matku následně informuje o tom, že se do rozsudku odvolá, zrušení ústavní výchovy se jí jeví jako předčasné. Na ni je, aby zlepšila svou péči Karolíny, vyslovuje pochvalu za to, že Sáru navštěvuje, i když má doma velmi malé dítě a otec je ve výkonu trestu. Matka přechází z útočného stádia do stádia jakési familiárnosti, snaží se získat výhody a hlavně pracovníci přesvědčit o tom, aby se neodvolávala do rozsudku. Trvá si na svém a znovu matce připomíná jasná pravidla jejich spolupráce. Matka nechce vůbec hovořit o své rodině, ani o rodině manžela, mlčí.

U dětské lékařky je následně zjištěno, že nezletilá Karolína měla frakturu dolní končetiny, kdy matka uvádí, že si dítě nožičku samo zamotalo do síťky

postýlky. Lékařka uvádí, že takřka vylučuje, že si dítě způsobilo zranění samo. V kojeneckém ústavu je zjištěno, že se zde předešlá pracovnice vůbec neinformovala na to, jak probíhá setkání matky s dcerou. Setkání je vždy velice chladné, matka se při příjezdu ani odjezdu s dcerou vůbec nepomazlí, její chování je striktní.

Matce je v **červnu/1994** sděleno obvinění pro trestný čin ublížení na zdraví dle trestního zákona, kdy matka z přesně nezjištěných důvodů násilnou rotací v levém kloubu holenním způsobila dceři zlomeninu dolní části kosti stehenní a horní části kosti holenní vlevo s dobou léčení 9 týdnů, což je hodnoceno jako zranění těžké. Je odsouzena na 6 měsíců podmíněně s odkladem na zkušební dobu 1 roku.

V rodině jsou prováděny ze strany sociální prevence pravidelné návštěvy a to asi 1x měsíčně. Jako cíl je dán zlepšení péče o Karolínu a to, ať už jde o vhodnou výživu, její zdraví, tělesnou aktivitu, potřebné očkování, čistotu a osobní hygienu a zlepšení rodičovských schopností a to je schopnost matky čelit potížím, zlepšení vztahu matka – dcera, naplňování emocionálních potřeb dítěte (citová vřelost-adekvátní fyzický kontakt, podpora dítěte, mazlení s ním, jeho oceňování, povzbuzování), schopnost matky přijmout jejich podporu a pomoc. Je jasné, že klientka chápe a vnímá situaci zcela jinak, než ji vnímají sociální pracovnice. Matka je většinou slovně agresivní, vyčítá, že nemá Sáru doma, protože se odvolala. Nedaří se přesvědčit matku o nutnosti docházet k psychologovi. Postupně se však zlepšuje čistota v bytě. Společně s matkou se také podařilo zajistit veškeré dávky. Je zjištěno, že matka si nadále neví rady s péčí o nezletilou. Např. při jednání na sociálním oddělení dítě hodně plakalo, matka jej neuměla utěšit, 2x ji vypadlo z náruče. Je vůči nezletilé chladná, nepohladí ji, neumí se s ní pomazlit. Jedná s ní jako s dospělým. Při šetření v domácnosti je zjištěno, že matka si pořídila k přitápění kamínka. Vůbec je však nezajistila před nezletilou, bezpečnost dítěte ji zjevně nic neříká. Přitom nezletilá již začíná sama chodit, dítě spíše balancuje a je ochotno se chytit čehokoliv, aby nespadlo. Matka volí výchovu prožitkem (domnívá se, že když se Karolína pořádně spálí, na kamna už sahat nebude). Při návštěvě je matce ukazováno, jak by si s nezletilou měla hrát, jak dítě motivovat ke hře, jak zlepšit drobnou motoriku. Znovu je matka upozorňována na opatření nutné k bezpečnosti dítěte.

O vánocích 1994 je povolena návštěva Sary v domácnosti, protože matka se na ni od léta informuje pouze telefonicky a to 1x měsíčně. Matka rozhodnutí přijala dosti lhostejně, dítě v ústavu přes vánoce ani nenavštívila.

V **květnu/95** žádá matka o týdenní propuštění dítěte do péče. V kojeneckém ústavu je zjištěno, že matka toho roku dítě 2x krátce navštívila. Sára na ni reaguje pláčem a odmítáním.

Krajský soud změnil rozsudek a to tak, že návrh matky na zrušení ústavní výchovy byl zamítnut. Při návštěvách v domácnosti matka odmítá spolupracovat, klade neustále za vinu, že dítě je v ústavu. Znovu odmítá návštěvu psychiatra i psychologa. Matka je povzbuzována ke spolupráci tím, že se požádá o přemístění Sary do dětského domova, který je vzdálen 10 km od místa bydliště matky. Matka tak bude moci nezletilou navštěvovat podstatně častěji a bude se tak moci rozvinout dostatečně citové vazby mezi ní a dcerou a také mezi dětmi navzájem.. Také nebude takový problém cestovat s nezletilou Karolínou. V **září/1995** je Sára přemístěna do dětského domova. Matka dítě začíná navštěvovat každý měsíc, na vánoce 1995 je Sára propuštěna domů, dítě však s matkou odmítá odejít. Zůstává proto v domově.

Leden/96 Matka znovu žádá o zrušení ústavní výchovy. V **únoru/96** otec přichází z výkonu trestu. Matka je stále na mateřské dovolené, otec má částečný invalidní důchod, je veden jako uchazeč o zaměstnání. Rodičům je znovu doporučena rodinná terapie v manželské a předmanželské poradně, oba rodiče odmítají. Otec nyní nechodí ani do psychiatrické ambulance, což značně ztěžuje práci sociálních pracovníků. Od března navštěvují Sárku oba rodiče každý týden.

V rodině je prováděno pravidelně šetření, kdy se pracovníci okresní úřadu střídají s pracovníky z města. Za celou dobu návštěv došlo k zlepšení čistoty v domácnosti (rodina přešla na plynové topení i vaření, zlepšila se také vybavenost domácnosti). Když se vrátil otec z výkonu trestu, vymaloval celý byt. Také potraviny má nyní matka v dostatečném množství. Karolína je nyní tříletá holčička, projevuje se u ní opoždění řeči, při mluvení přehazuje slova, některá písmenka zcela vynechává. Ještě v této době nosí na noc pleny. Je značně podobná na matku. Dítě nemá při šetření žádné modřiny, pracovníci se však domnívají, že jde o dítě psychicky deprivované. Opět je matka nabádána, aby se více věnovala dceři, mazlila se s ní, povzbuzovala ji. V **květnu/96** bylo provedeno šetření městského úřadu

a bylo zjištěno, že doma jsou obě děti. Karolína ležela v obývacím pokoji, matka uváděla, že dítě usíná. Pravou část obličeje měla nezletilá zakrytou utěrkou. Protože bylo dítě vzhůru, pracovnice odstranila utěrku. Zjistila, že nezletilá má na levé straně velkou podlitinu v okolí oka. Následně provedeno šetření ze strany okresního úřadu. Matka nedovolí mluvit s dětmi o samotě. Sára je doma z dětského domova. Na otázky reaguje se strachem, nejprve se vždy podívá na matku, teprve pak odpoví. Karolína má již podlitiny po celé tváři, matka uvádí, že si je způsobila sama pádem. Karolína uvádí, že neposlouchala maminku a tatínka a tak spadla. S matkou je dohodnuto, že s dětmi půjde k lékařce. Matka dále uvádí, že si našla práci jako servírka. Na mateřskou dovolenou půjde otec. Po 3 dnech u lékařky je zjištěno, že matka zde vůbec nebyla.

Lékařka po dalších 2 dnech informuje o návštěvě matky, Karolína již žádné modřiny nemá. V **červenci/1996** byla Sára propuštěna na týden domů. V době, kdy byla Sára doma, bylo provedeno šetření. Rodiče ji ostříhali takřka dohola. Otec jako důvod uvádí, že ji to nyní více sluší. Dívinka působí klidným a spokojeným dojmem. Odpovídá adekvátně věku. S otcem je opakovaně hovořeno o tom, že by se měl podrobit vyšetření u psychiatra, aby se neopakovalo jeho dřívější selhání. Otec uvádí, že „*dřívější pobyt Sáry bere jako menší zkušenost s výchovou dětí.*“

Otec při každé návštěvě diskutuje na téma, proč je jim upíráno právo na výchovu dítěte, když jsou tak dobří a starostliví rodiče. Rodiče si vůbec neuvědomují a nepřipouštějí, že by někde udělali chybu. Při opakovaných šetřeních zjišťují, že fyzické tresty berou oba rodiče jako normu. Matka při jedné z návštěv uvádí, že ji rodiče „*třískali hlava nehlava a také přežila*“. Také otec uvádí, že byl jako dítě značně fyzicky trestán. Teprve tehdy se potvrzuje to, že oba rodiče byli v dětství nepřiměřeně trestáni.

Sociální pracovnice navrhuje otci, aby dali Karolínu do školky. Otec nastupuje v **září/96** do zaměstnání jako malíř pokojů. Matka pracuje stále jako servírka. Karolína nastupuje do mateřské školky. U okresního soudu probíhá řízení o zrušení ústavní výchovy. Sociální pracovnice trvá na vypracování znaleckého posudku z oboru pedopsychologie. Rodiče pravidelně navštěvují Sáru, na vánoce 1996 pracovnice souhlasí s jejím propuštěním do domácí péče. Z vypracovaného znaleckého posudku vyplývá, že jsou oba rodiče simplexní osobnosti se sníženou schopností úspěšně řešit problémy, které život přináší. S mírnou pomocí jsou schopni zvládnout. Zásahy úřadu do svého života ovšem nevnímali vždy pozitivně

a z toho vyplývaly jejich odezvy na ně. Otec se v důsledku méně kontrolovaných afektivních reakcí s agresivním jednáním dostal opakovaně do konfliktu se zákonem, nejvíce v období dospívání. Je zde však naděje, že se s vyzríváním osobnosti a většími životními zkušenostmi zklidní a dalším konfliktům již nedojde. Základní postoj otce lze hodnotit jako bezstarostný a zanedbávající. Výchovné postoje matky jsou přiměřené, laskavé a chápající. Přestože osobnostní vlastnosti rodičů nejsou optimální, nejsou však takového rázu, aby rodiče nemohli pečovat o děti. Proto znalci doporučili zrušit ústavní výchovu a stanovit nad výchovou dohled.

V **lednu/97** se také dětský domov přiklání ke zrušení ústavní výchovy. Matka přestává pracovat, zdůvodňuje to tím, že by se chtěla lépe starat o obě děti. V **dubnu/97** je ústavní výchova zrušena a nad výchovou nezletilé Sára je stanoven dohled.

Rodina je dále navštěvována. Sára od **května/97** chodí do stejné mateřské školy jako Karolína. O prázdninách 1997 matka začíná pracovat jako prostitutka v pánském klubu. Tuto skutečnost nijak při návštěvách pracovníc nehodnotí, matku neodsuzují. Od **září/97** chodí Sára do 1. třídy základní školy, Karolína do mateřské školy. V tomtéž měsíci jsou při návštěvě zjištěny u Sary rozsáhlé podlitiny na obličeji, tzv. brýlový efekt. Na bradě má velký škrábanec, další modřiny na ledvině a noze. Matka uvádí, že škrábanec ji nechtíc způsobila zlomeným nehtem, modřiny má od pádu. Sára uvádí, že sama spadla. Matka uvádí, že Sára má sklon k vytváření podlitin i při sebemenším nárazu. Ze strany sociálních pracovníc kontaktována dětská lékařka, je žádáno o hematologické vyšetření. Matka se k vyšetření dostavila až po urgenci po dalších 2 týdnech. Vyšetření ukázalo, že je vše v pořádku, tvrzení matky se nepotvrdilo.

V **lednu/98** odmítá vpustit sociální pracovníci do domácnosti, uvádí, že je příliš přísná. Matka nakonec souhlasí s provedením šetření. Uvádí, že pracuje pouze v noci. Vydělává dost, takže manžel zůstal doma. Sára chodí do školy, docela ji to jde, dle matky je hodně hravá. Na dotaz, proč nechodí od prosince Karolína do školky matka uvádí, že ji tam nic nenaučili. Raději si ji proto nechá doma. Matce je vysvětleno, že nezletilá potřebuje být v kontaktu s vrstevníky, mít příležitost ke hram, k získávání nových dovedností, k možnosti zažít úspěch. Pracovnice ví, že Karolína by tak byla denně pod dohledem, zda nemá modřiny, zda oblečení odpovídá

ročnímu období, zda je čisté, zda nezletilá nechodí hladová. Na druhé straně se pracovnice snaží matce sdělit, že chápou také to, že se matce po probdělé noci nechce s nezletilou chodit do školky, je to dost daleko. Uvádí však, že matka by si bez dítěte lépe odpočinula. Je navrženo, aby s nezletilou chodil otec. Ten toto odmítá. V **lednu/98** provedeno na základě telefonního rozhovoru s třídním učitelem Sárý také šetření ve škole. U Sárý zjištěna podlitina pod okem. Sára, i když nejsou rodiče při pohovoru přítomni uvádí, že se honila s Karolínou a spadla. Děti mají před hodinou tělocviku, převlékají se ve třídě. U Sárý nezjištěny žádné další modřiny. O situaci informována lékařka. Když po ní pracovnice chtějí, aby dítě prohlédla a udělala zápis do dokumentace, odmítá s tím, že „*nebude dítě prohlížet kvůli každé facce.*“ Vzhledem k tomu, že lékařka takto reagovala již po druhé, následně o tomto postupu je informována zdravotní rada. Lékařka sice už nikdy nereagovala podobným výrokem, ale všechny návrhy na spolupráci řešila velmi pozvolně.

V **únoru/98** provedeno šetření v domácnosti, matka sice otevřela, ale odmítá sociální pracovnice vpustit, odmítá dávat dceru do školky. Na dotaz, zda je znovu těhotná odpovídá : „*Co je Vám potom!*“ Po nějaké době se situace zklidní a matka pracovnice opět vpouští do bytu. V **dubnu/98** je provedeno šetření ve škole, na základě upozornění učitelky, že Sára má opět modřiny v obličeji. Rozhovor se podařil dobře navázat, Sára zná pracovníci z návštěv v domácnosti. Sára přesto uvádí, že ji drcla Karolína a ona se sama bouchla. Při rozhovoru klade až příliš velký důraz na slovo sama. Učitelka uvádí, že matka se školou spolupracuje, Sára dosahuje dobrých výsledků 1, 2, výjimečně 3. Učitelka však také upozorňuje na to, že Sára začíná být agresivní vůči spolužákům, je vyloženě zlá. Následně provedeno šetření v domácnosti. Matka ukazuje malého psa, kterého si pořídili. Nikdy matka nebyla viděna mazlit se s dětmi tak, jak se mazlí se psem. Matka poprvé uvádí, že má se Sárrou potíže, přímo, že si s ní neví rady. Když pátráme po příčině, matka uvádí, že Sára ubližuje mladší Karolíně, doma příliš nepomáhá. Na dotaz, co dělá Karolína, matka uvedla, že děti na střídačku vysávají pokoj, stelou postele, utírají nádobí. Matka v rozhovoru preferuje Karolínu, je dle ní šikovnější, vždy o ní mluví ve zdrobnělinách. Matce je doporučeno, aby pochválila občas také Sárrou, říkála ji také zdrobněle. Dále je matce doporučeno, aby zajela se Sárrou do dětského domova, kde je psycholog, který se Sárrou dlouhodobě pracoval. Určitě jim poskytne radu jak se Sárrou mluvit, jak se k ní chovat. Mohl by také zjistit pravou příčinu Sárřiného chování. Dále je rodině nabídnuta možnost umístění nezletilé na dvouměsíční

diagnostiku v krizovém centru. Tato matka okamžitě odmítá. V **květnu/98** jsou pracovnice anonymně upozorněny, že Sára má opět podlitiny. Matka ji údajně hrozně zmlátila a to tak, že ji tloukla hlavou o práh bytu, také ji nadávala, že ji zabije a to proto, že si koupila pytlík bonbónů.

Okamžitě telefonicky ověřeno na chirurgii, zda zde matka byla. Matka zde skutečně s dcerou byla, ale s Karolínou. Uvedla, že Karolína utíkala a rozbila si hlavu o stůl. Lékař je shodou okolností soudní znalec, který dělal předešlé posudky pro policii. I když je mu vysvětlena situace v rodině, nemůže vydat žádnou zprávu, že ke zranění nezletilé došlo třetí osobou. Provedeno šetření, matka uvádí, že se Karolína točila na židli a spadla. Když je uvedeno, že u lékaře uváděla něco jiného, řekla, že to asi špatně pochopil. Matka má opět v náručí psa. Když se opakovaně pracovnice ptají na zranění nezletilé Karolíny, matka najednou rozkročí nohy a psa si vloží mezi ně. Sukně je tak krátká, že je evidentní, že matka nemá spodní prádlo. Je patrné, že matka zkouší, jak na celou věc budou reagovat. Vysvětlili ji, že její chování je zcela nevhodné před nezletilými dětmi a že se tak dopouští zřejmě trestného činu ohrožování mravní výchovy. Matka však vůbec nereaguje a proto z domácnosti odchází.

Červen/98 při další návštěvě v domácnosti nebyl nikdo zastižen doma. Rodiče údajně odjeli na motorce k rodičům otce. Hovořeno s několika sousedy. Uvádějí, že děti rodičů jsou bity, nadávají jim, holky jsou velmi často samotné doma. Matka údajně uvedla, že dá děti pryč, protože hodně sní. Každý, s kým hovořili takřka šeptá, nikdo s rodinou nechce mít nic společného. Když pracovnice uvedou, že by toto měli říci u soudu, všichni do jednoho řeknou, že vše zapřou. Dále si sousedé stěžují na chování matky, v poslední době stále provokuje, když vytírá schody na chodbě, je zásadně bez spodního prádla. Pravidelně chodí ven na lavičku bez dětí, ale se psem a toho si strká mezi nohy. Sousedé žádají, ať s matkou znovu promluví. Ponechají pozvání na jejich oddělení. Dostaví se oba rodiče, oba jsou udiveni, proč je zveme. Matka až nyní potvrzuje svou graviditu. Odmítají diagnostiku u Karolíny, u Sáry jim to nevadí. Uvádí, že jim stejně zničili život, když ji nechali v minulosti v ústavní péči. Kromě toho je Sára agresivní a hodně sní. Oba rodiče mluví v tom smyslu, že jsou u nich dělány opakované návštěvy kvůli Sáry, to se jim nelíbí. Dále uvádějí, že ví, že mluvili se sousedy. Údajně jim sousedé řekli, že je nutili k výpovědím proti rodičům, že poslouchají pod okny apod. Na výtky ohledně psa matka uvádí, že ji závidí i tu rozkoš. Popisuje dosti nechutně, jaké

zážitky se psem má. Vzhledem k tomu, že se zvyšuje slovní agresivita rodičů, rozhovor je ukončen. Případ je konzultován se státní zástupkyní. Ta uvádí, že pokud se týká psa, mohlo by jít o výtržnictví. Znovu probírají možnosti, jak matku usvědčit z fyzického popř. psychického týrání. Případ je konzultován také se soudkyní okresního soudu. Obě uvádějí, že potřebují jasnou lékařskou zprávu, aby se podařilo rodiče odsoudit. Pokud podají běžný návrh na zahájení řízení o ústavní výchově, rodiče se stáhnou, bude se to vléct hrozně dlouho a možná ničeho nedosáhnou. Děti tak budou vystaveny ještě většímu tlaku.

Následující den znovu hovořeno s rodiči. Vysvětleno jim, že by bylo dobré dát obě děti na diagnostiku, aby se zjistilo, kdo koho vlastně bije, jaké jsou vztahy mezi dětmi, mezi rodiči a dětmi. Matce znovu připomenuto, že nad výchovou Sárky je stanoven dohled. Další výchovné opatření je ústavní výchova. Rodiče nakonec souhlasí s umístěním obou dětí do krizového centra. Den před nástupem se zde matka dostavila a uvedla, že děti nenastoupí, údajně chce dát Sáře ještě šanci.

Konec **června/98** matka uvádí, že je vše v pohodě. Na dotaz, proč děti nedala na diagnostický pobyt uvádí, že se vše uklidnilo, nevidí důvod. Při jednání je patrné, že matka něco tají, chce, aby jejich návštěva byla co nejdříve ukončena. Poté se nepodařilo v 7/98 do domácnosti vůbec dostat. Matka nereaguje ani na výzvy.

Další návštěva **srpen/98**. Matka je hned od počátku slovně agresivní. Nesouhlasí s tím, aby šetření v domácnosti prováděly 2 pracovnice. Děti jsou zavřené v pokoji, je vidět, že stojí přímo za dveřmi, nedovolí si je však otevřít. Matka uvádí, že má termín porodu stanoven na 19.8. Dále uvádí, že otec začal před měsícem pracovat. Matka stále pracuje jako prostitutka v nočním klubu. Po finanční stránce se rodině daří nyní dobře. V obývacím pokoji je nová koženková sedačka, jsou zde nové květiny, na stěnách jsou nové obrázky. Pokoj je uklizen, působí velmi pěkně. Na požádání, aby matka ukázala dětský pokoj uvádí, že právě malují a tak tam nemůžou. Přesto trvají na tom, aby viděli dětský pokoj. Matka nakonec dveře otevřela. Zde nic nenasvědčovalo tomu, že by se zde malovalo. Pokoj je rozdělen na 2 části a to ložnici rodičů tvoří velká novější manželská postel. Pokoj je rozdělen starými skříněmi. Dívky mají každá svou postel, tyto jsou však v hrozném stavu. Jejich postele jsou povlečeny do starého, potrhaného oblečení. Není zde jediná kyta ani obrázek. Děti zde nemají žádné pastelky, hračky, knížky. Jen stojí ve své části pokoje. Když se ptají na hračky pro holky, matka začíná být nervózní, chce co nejrychleji ukončit návštěvu.

Nakonec odmítá zcela mluvit. Téhož dne v odpoledních hodinách se na ně telefonicky obrátila prodavačka z obchodu v místě bydliště rodiny. Uvedla, že zde byla před chvilkou Sára a stěžovala si, že ji zbil otec. Bil ji údajně po rukách a do břicha. Okamžitě je požádána o spolupráci policie České republiky. Matka pracovnice nejprve nechce vpustit do bytu. Poté souhlasí s tím, aby prohlédla Sárú, ale jen za její přítomnosti. Sára začíná plakat, křečovitě se drží. Ptají se jí, zda se něco stalo od rána, kdy jsme tam byli. Podívala se na matku a uvedla, že ne. Ptali jsme se, proč tedy pláče. Holčička uvádí, že ji bolí břicho. Na pohmat má Sára břicho opravdu úplně tvrdé. Matka na toto upozorněna, bylo by dobré, aby navštívila co nejdříve dětskou lékařku. Na toto matka začíná hystericky rvát, že jsme holku viděli, ať opustí domácnost. Stejně ji zničili život (všechno před nezletilou Sárú). Pracovnice se snaží s matkou hovořit klidně, ptají se na jiné záležitosti ohledně domácnosti. Na dotaz, co měli k obědu matka nasupeně ukazuje knedlík s omáčkou. Na stole jsou však jen 3 talířky s knedlíkem a omáčkou a na dalším místě je starý hliníkový ešus se suchými těstovinami. Ptají se matky, co to má znamenat. Matka uvádí, že děti musí jíst pravidelně a to 5x denně. Sára nechtěla svačit, takže teď musí dojíst porci Karolína i svou. Dokud to nedojí, nedostane nic jiného. Snažily se matku přesvědčit, že tohle není správné řešení. Matka začala i s otcem rvát, že to jsou jejich děti, a nebudou jim neustále radit, jak je vychovávat a i s policií nás vykázala z bytu.

Ještě ten den byl podán návrh k soudu na zahájení řízení o výchovném opatření a to nařízení ústavní výchovy. Pracovnice navrhovaly v průběhu řízení vypracovat znalecký posudek, protože byly přesvědčeny o tom, že děti jsou v domácnosti psychicky i fyzicky týrány. Jednoznačně jde o asociální rodinu /impulzivní a agresivní/. Ví, že tyto rodiny se vyznačují nedostatkem hodnotového i sociálního napojení na běžnou společnost. Uspokojení svých potřeb řeší bez ohledu na platné právní normy. Vztahy rodičů k dětem jsou mělké, neodpovědné. Mají nepřiměřené nároky na děti. Bohužel také ví, že se kromě zanedbávání dětí může v takových rodinách objevit i týrání, popřípadě pohlavní zneužívání.

Dne **7.8.1998** zjištěno, že matka s nezletilou u lékařky nebyla. Lékařka sdělila, že se pokusí do domácnosti zajet. Později je zjištěno, že tak neučinila.

V sobotu **8.8.1998** bývalá kolegyně přináší kazetu. Má v místě bydliště rodičů dětí neteř a na kazetě je údajně rozhovor s nezletilou Karolínou i Sárú, když si hrály na pískovišti.

Na kazetě obě dívky uvádějí, že je rodiče často bijí, pokud nechtějí něco udělat, stojí hodiny oblečené ve vaně po kolena ve studené vodě. Karolínu matka pálila žehličkou. Mimo jiné zde holčičky uvádějí, že se musí dívat, jak se tatínek mazlí s maminkou a když z něj teče mlíčko, musí ho olizovat. Ihned je informována policie. Vyšetřovatel uvedl, že přes víkend nemůže provést patřičné výsledky, proto nechá věc na pondělí. Nepomohlo ani to, že byl seznámen s výsledky šetření a poukázali na to, že oba rodiče byli souzeni pro násilnou trestnou činnost! Přesto si vyšetřovatel myslel, že si děti vymýšlejí. Ze strany pracovníce je okamžitě informován soudce a ihned je vypracováno předběžné opatření. Toto předběžné opatření lze podat v případě, že je dítě bezprostředně ohroženo na zdraví, životě a je ohrožen jeho další vývoj. Předběžné opatření je zdůvodněno tím, že popisují události poslední doby a to zranění u obou dětí, nespolupráci rodičů a hlavně nahranou kazetu. Domnívají se, že dochází k psychickému a fyzickému týrání dětí, ohrožování mravní výchovy, pohlavnímu zneužívání. Soudce návrh akceptuje a téhož dne je v odpoledních hodinách vydáno předběžné opatření. S policií České republiky je dohodnuto, že poskytnou asistenci. Vzhledem k tomu, že se daly očekávat problémy při odebírání, byla povolána ještě jedna kolegyně. Matka otevřela. Když ji byl sdělen důvod návštěvy, utekla s dětmi do kuchyně, schovala se pod stůl a děti si položila na břicho. Obě děti kryla částečně svým tělem. Soudní vykonavatelka vyprostila nejprve Karolínu, poté Sárku. Pracovnice měly strach o matku, protože byla před porodem. Po celou dobu hystericky řvala. Snažily se ji uklidnit, matka však kopala do soudní tajemnice, bila policisty. Poté odjely s dětmi k lékaři. Lékař na pohotovosti popsal četné podlitiny na těle obou dívek. Byl upozorněn na bolest břicha u Sáry a na to, že má bříško stále tvrdé. Lékař uváděl, že je to zřejmě ze stresu. Přesto trvaly na odborném vyšetření na chirurgii v nemocnici. Lékař nakonec souhlasil a dal doporučení. Karolínu byla cestou do nemocnice předána v dětském domově, se Sárou pracovníce pokračovaly do nemocnice. Sára se začala ptát, jestli se vrátí domů a jestli ji chtějí zavřít do polepšovny. Byla uklidněna tím, že pojedou do domečku plného dětí a hraček a že ji už nikdo nebude ubližovat. Sára se pomalu začala uklidňovat a řekla, že ji tatínek zbil. Když lékař Sáru prohlížel, potřeboval zjistit, jak ji otec bil. Ptali se holčičky, zda pěstmi nebo otevřenou rukou. Ona se jen pevněji chytla a uvedla, že ji bil pěstmi do hlavy a břicha. Když spadla, šlápl ji na břicho. Lékař nařídil vyšetření ultrazvukem. Zde bylo zjištěno, že Sára má v bříšku neznámý útvar ve tvaru přesýpacích hodin. Sára

měla teplotu přes 38 stupňů. Lékař uvedl, že si dítě ponechají na pozorování. Následující den ráno je zjištěno, že stav Sárý se v noci značně zhoršil, dítě muselo být operováno. Při operaci bylo zjištěno, že Sára měla akutní krvácení do dutiny břišní, v břiše měla přes 1 l krve a bez zásahu pracovníků by dítě do pondělí určitě nepřežilo.

Když sociální pracovníce přijela domů, manžel řekl, že jim domů opakovaně telefonoval otec dětí s tím, že jsme mu vyrazili dveře v bytě, povalili jeho těhotnou manželku na zem, kopali do ní. Uvedl, že už mu na ničem nezáleží a že všechny pozabíjí. Ihned informovali policii. Pravdou je, že před domem soc. pracovníce stála až do rána policejní ochrana.

Otec byl na základě lékařské zprávy v neděli ráno vzat do vazby. Matka jim celou neděli telefonovala, kde jsou děti a že je chce vrátit. I když se matce řeklo, že toto má napsáno v předběžném opatření, telefonovala pořád znovu a znovu. V průběhu neděle je znovu kontaktovala policie s tím, že matka na ně podala trestní oznámení, neboť zásah z jejich strany byl neadekvátní. Oběma rodičům bylo sděleno obvinění pro týrání svěřené osoby a ublížení na zdraví. Dne **10.8.1998** matka porodila další dítě a to Marka. Také u tohoto dítěte byl podán návrh na vydání předběžného opatření. Také v tomto případě soud návrhu vyhověl. Matka se k oběma předběžným opatřením odvolala.

Ze strany pracovníků docházelo k pravidelným návštěvám Sárý v nemocnici. Když už Sáře bylo mnohem lépe a byla přeřazena na dětské oddělení, při jedné návštěvě ně ně čekala na chodbě. Nikdy předtím se neptala na rodiče, nikdy nemluvili o tom, co se stalo. Tehdy viděli na chodbě malého človíčka se strašně smutnými očima, jako by to ani nebyly oči dítěte, ale starého strhaného člověka. Ty oči se ptaly : Proč ??? I když Sára nic neřekla, přesto si nahlas odpověděli, že to nevěděli, nikdy by to totiž nedopustili.

Bylo provedeno mnoho posudků, např. u obou rodičů z oblasti psychiatrie a sexuologie, psychologie, u dětí byl ustanoven znalec z oboru pedopsychologie. V rámci znaleckých posudků bylo zjištěno, že Karolína je méně narušená, Sára však již trpí syndromem týraného dítěte, vyžaduje mimořádnou péči.

V **říjnu/98** matka žádá o propuštění dětí na víkend. Její žádost je zamítnuta. V **prosinci/98** žádá o propuštění dětí na vánoční svátky. Opět je to zamítnuto.

V **lednu/99** krajský soud rozhodl o potvrzení rozsudku okresního soudu o předběžném opatření. Dne **4.3.1999** probíhá hlavní líčení, kdy jsou oba rodiče uznáni vinnými z týrání svěřené osoby trestního zákona, ublížení na zdraví a ohrožování mravní výchovy, otec z pohlavního zneužívání, matka za trestný čin ohrožování mravní výchovy, dále pro trestný čin výtržnictví útoku na státní orgán a na veřejného činitele. Otec byl odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 7 let, matka na 3,5 roku. Oba byli pro výkon trestu zařazeni do věznice s ostrahou. Oba rodiče u znalců i hlavního líčení popírají, že by děti kdy bili. Matka vůbec nebrala vysvětlení, že Sára byla na jednotce intenzivní péče a měla dietu. Jediné, co lékař povolil přinést byly právě banány. Bylo pro pracovníce samozřejmostí, že ji donesli. Oba rodiče se odvolávají do trestního rozsudku, krajský soud však rozsudek potvrzuje. Ze strany pracovníků je podán podnět na zahájení řízení o zbavení obou rodičů rodičovských práv. Otec je po celou dobu ve vazbě, matka se po řízení u krajského soudu schovává, vědomě se vyhýbá nástupu trestu. Přesto se snaží děti asi 1x měsíčně navštěvovat v dětském domově a kojeneckém ústavu. Nikdy s nimi není ponechána sama. Děti s ní komunikovat nechtějí.

V **září/1999** matka žádá o milost prezidenta republiky. Milost je zamítnuta. Od **listopadu/99** je také matka ve výkonu trestu. V **listopadu/2000** jsou oba rodiče zbaveni rodičovských práv. Za celou dobu se nikdo neinformoval ani nenavštívil děti z širší rodiny, ani ze strany otce, ani ze strany matky.

Oba se opět odvolávají. krajský soud však rozhodnutí okresního soudu v **březnu/2001** potvrdil.

Všechny děti jsou zatím v ústavní péči, doposud se nepodařilo najít náhradní rodiny. Sára při našich návštěvách vypadá spokojeně, vyrovnaně. V roce 2001 se však začínají objevovat výrazné problémy v chování Karolíny a to vědomé pomočování, krádeže, hysterické záchvaty, agresivní raptý. Tato je opakovaně umístěna v psychiatrické léčebně, bere léky na zklidnění. Psychiatr doporučuje umístění Karolíny do rodiny. Sára s Karolínou nevychází dobře, není mezi nimi vytvořena kladná citová vazba. 5/2001 je předán Marek do péče budoucích osvojitelů. V létě 2001 jedou děti na tábor s dětským domovem. Zde se Sára seznámí s jednou rodinou. V domácnosti jsou 3 děti, starší 2 chodí na gymnázium, mladší na základní školu. Otec je řidič autobusu, matka starostka obce. Se Sárou

zůstávají po prázdninách v kontaktu, o vánocích žádají o její propuštění do krátkodobé péče. Návštěva je umožněna. Také o Karolínu projevují zájem pěstouni, a také Karolína je k nim na vánoce propuštěna.

Sára se v **lednu/2002** předává do péče pěstounům. Sára je šťastná, poprvé také mimo jiné uvádí, že bude pryč z místa, kde by ji její otec určitě po návratu z výkonu trestu hledal. V **červenci/2002** u Sáry je zrušena ústavní výchova a pěstouni jsou ustanoveni poručníky. Karolína nadále jezdí do rodiny. Při návštěvách pracovníků v dětském domově se dovídají, že Karolína nutně potřebuje náhradní rodinu. Je zlá vůči ostatním dětem, opakovaně je přeléčena v psychiatrické léčebně. Potřebuje hodně lásky a trpělivosti. Nejlépe by ji vyhovovala rodina, kde nejsou žádné jiné děti. Pro opakované pobyty v psychiatrické léčebně ztrácí pěstouni o nezletilou zájem.

V **prosinci/2003** projeví zájem pěstounka. Karolína k ní byla propuštěna na vánoční svátky. Pěstounka ji také v průběhu následujícího roku několikrát navštívila. Karolína trpí značnou nadváhou, pro agresivní projevy vůči ostatním dětem má samostatný pokoj (dětem v noci rvala vlasy, bila je apod.). Za Karolínou jezdí občas také Sára. Matka, která je již z výkonu trestu doma, chodí hradit dluh na ošetrovném do domova. Na Karolínu se však nikdy nezeptala.

V **květnu/2005** při návštěvě pracovníků je Karolína v domově spokojená, po medikaci se údajně upravilo její chování. Pěstounka se ji však přestala navštěvovat.

V **prosinci/2005** žádá pěstounka o propuštění na víkend. Návštěva proběhla bez problémů, proto byl povolen také vánoční pobyt. Pobyt byl však 26.12. ukončen, protože Karolína se nepohodla s pěstounkou. Pěstounka uvádí, že k ní přišla na návštěvu známá s dospívajícím chlapcem. Karolína trvala na tom, že chlapec zůstane spát u pěstounky. Pěstounka s tímto nesouhlasila, nesouhlasila s tím ani matka chlapce. Karolína telefonovala do dětského domova s tím, že u pěstounky nebude ani chvíli. Byla proto převezena zpět do dětského domova. Pěstounka ji přes vánoční svátky telefonicky kontaktuje, chce dát Karolíně ještě šanci.

Na jarní prázdniny je Karolína propuštěna do její péče. Vše proběhlo bez problémů. V létě si ji pěstounka již nebere, nezvládá výkyvy nálad u Karolíny.

duben/2006 Do dětského domova se vrací Sára (Pěstouni uvádějí, že je nezvladatelná, kouří, nerespektuje je. Pěstounka uvádí, že přecenila své síly, Sára s ní od září 2005 nekomunikuje, dělá ji naschvály, ignoruje její příkazy.) Před vánocemi 2005 pěstouni vyhledali psycholožku, která jim dala na výběr: buď zachrání vztah mezi manžely a vztahy v rodině nebo zachrání Sáru. 20.3.2006 je Sára přijata na jednotku intenzivní péče po požití většího množství analgetik. Po přeléčení ji pěstouni odmítají převzít domů, je nařízení předběžné opatření. Po diagnostice se Sára vrací do dětského domova.

V současné době se Sára učí za kadeřnici, Karolína navštěvuje základní školu. Karolína byla opět umístěna v psychiatrické léčebně, prognóza do budoucnosti je velmi nejistá, u Karolíny se začínají projevovat psychopatické sklony. Karolína dle vychovatelů Sáru nesnáší, snaží se jí ubližovat, žárlí na ni

9. 2. 1 Anamnézy

Dcera Sára

Sociální (rodinná) anamnéza

Z úplné rodiny, asociální rodiny (impulsivní, agresivní), několik let týrána včetně sexuálního zneužívání otcem, později vyrůstá v dětském domově, rodiče zbaveni rodičovských práv, kontakt s rodiči není, ostatní rodinní příslušníci se bojí s dětmi zkontaktovat z obavy z jejich otce. Mezi sourozenci není vytvořena kladná citová vazba. Základní postoje otce jsou hodnoceny jako bezstarostné a zanedbávající vůči dětem. Výchovné postoje matky jsou přiměřené, laskavé a chápající.

Osobní anamnéza

Dítě v prvním stupni fyziologické gravidity, porod v termínu, záhlavím. Očkována řádně, prodělala běžné dětské choroby, operace, úrazy, alergie nemá. Psychomotorický vývoj je v širší normě, drobné náznaky retardace, jen přechody, dány sociální deprivací sníženou podmětovou stimulací okolí.

V září až do listopadu umístěna do dětské léčebny ze sociálních důvodů.

Školní anamnéza

V mateřské škole je jen krátce v rámci léčebny. Měla roční odklad školní docházky, ve škole má problémy (lajdácká, nesoustředěná), prospěchově 3-4, mimoškolní činnosti nemá. Je agresivní a zlá vůči svým spolužákům.

Dcera KarolínaOsobní anamnéza

Průběh těhotenství neznámo, porod císařským řezem, ve 3. měsících hospitalizována pro traumatické změny, porodní váha 2 790 kg, onemocnění po porodu je bez patologie. Karolína prodělala plané neštovice, měla kontakt se spálou, má oční vadu. Její řeč je v normě.

Později je hospitalizována v psychologické léčebně. Probíhá u ní teraupetická péče. Stala se agresivní, kradla v domově, byla nezvladnutelná. Začala se projevovat deprivace z týrání a zneužívání rodiči.

Sociální (rodinná) anamnéza

Z úplné rodiny, asociální rodiny (impulsivní, agresivní), později vyrůstá v dětském domově. Rodiče jsou ve výkonu trestu pro násilnou trestnou činnost páchanou na svých dětech. Mezi sourozenci není vytvořena kladná citová vazba. Sestry Sára a Karolína mají bratra, nikdy jej neviděli.

Školní anamnéza

V mateřské škole jsou projevy týraného a zneužívaného dítěte. Školní docházka o rok odložena, prospěchově slabá.

Syn MarekOsobní anamnéza

V novorozeneckém věku umístěn do kojeneckého ústavu. Drobný, vážil 2 400 kg, měřil 47 cm. Porod i poporodní období proběhlo bez komplikací, chlapec se dobře vyvíjel a prospíval. Začal chodit v roce věku, jen pomalu se rozvíjela řeč.

Sociální (rodinná anamnéza)

Je bázlivý po styku s cizími lidmi, nenechá se vyšetřit. V dětském kolektivu je milý, společenský, občas ale umíněný, snaží se o sebeprosazení. Vyhledává rád sociální kontakt, rád se mazlí. Pro organizační činnost moc pochopení nemá.

10 Statistiky

Tyto statistiky poukazují na tělesné týrání, psychické týrání a sexuální zneužívání v České republice v roce 2008

10. 1 Týrané a zneužívané děti (rok 2008)

	Počet dětí						
		Tělesné týrání		Psychické týrání		Sexuální zneužívání	
		chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky
Nahláše- no případů	do 1 roku	24	13	7	9	1	3
	od 1 roku do 3 let	46	27	41	34	4	13
	od 3 do 6 let	64	50	59	58	19	51
	od 6 do 15 let	206	161	148	129	72	476
	od 15 do 18 let	25	55	36	47	7	86
	celkem	365	306	291	277	103	629
	z toho ZP	3	4	2	1	0	5
	z toho jednorázově	140	138	115	100	40	272
	z toho opakovaně	158	119	146	143	52	278
	z toho nezjištěno	67	49	30	34	11	79
Oznamo- vatel	matka	32	21	51	48	25	128
	otec	22	15	18	16	3	32
	dítě samo	22	36	14	22	2	77
	sourozenec	1	3	3	2	1	12
	jiný příbuzný	23	14	5	22	7	36
	cizí osoba	33	24	17	15	10	55
	zdrav. zařízení	54	38	16	13	4	56
	škola	71	66	17	16	11	54
	policie	48	32	125	96	30	130
	NNO	4	6	6	0	1	8
	anonym	31	23	6	11	1	12
	jiný	23	28	13	16	8	30
Sociální prostředí dítěte	úplná rodina	132	113	145	134	42	229
	neúplná rodina bez matky	12	10	14	17	3	29
	neúplná rodina bez otce	93	74	80	77	32	206
	doplněná rodina o matku	14	10	9	6	1	6
	doplněná rodina o otce	101	86	40	41	19	114
	náhradní rodina	11	10	2	2	2	33
	ústavní péče	2	3	1	0	4	12

Dopad na dítě	hospitalizace	40	39	6	13	3	20
	tělesné poškození	31	29	5	4	0	7
	postr. stresová porucha	66	52	89	85	22	139
	úmrtí	0	2	0	0	0	2
	těhotenství	0	0	0	0	0	40

	Počet dětí			
		tělesné týrání	psychické týrání	sexuální zneužívání
	matka	215	99	7
	otec	194	269	116
	oba rodiče	74	54	3
	partner matky	119	86	89
	partnerka otce	17	12	0
	sourozenec	7	2	20
	prarodič	8	4	21
	jiný příbuzný	6	6	34
	jiná osoba	26	20	420
	nevlastní sourozenec	0	1	4
	jiná zodpovědná osoba (učitel, vychovatel)	4	1	6
	nezjištěno	22	19	22
zneužívající nebo týrající osoby	sankce v přestupk.řízení	57	31	0
	podnět na zahájení TS	261	88	344
	z toho	zahájeno TS	58	319
		odloženo TS	30	104
	odsouzení	37	7	90

(MPSV)

11. 1 Přehled tělesného, psychického týrání a sexuálního zneužívání dětí od roku 1996 do roku 2008

Rok	Počet	Tělesné týrání		
		Z toho		
		rodičem	Členy rodiny	Jinou osobou
1996	575	392	172	11
1997	600	437	127	36
1998	641	441	161	39
1999	662	455	154	53
2000	530	361	132	33
2001	648	444	148	56
2002	527	374	137	16
2003	689	505	145	37
2004	598	408	159	34
2005	698	496	158	44
2006	556	361	146	49
2007	594	390	152	52
2008	671	462	157	52

(MPSV)

Rok	Počet	Psychické týrání		
		Z toho		
		rodičem	Členy rodiny	Jinou osobou
1996	173	131	37	5
1997	169	106	37	26
1998	192	162	26	4
1999	224	155	49	20
2000	213	165	40	8
2001	236	188	35	13
2002	171	121	42	8
2003	261	187	51	23
2004	424	196	176	52
2005	645	500	123	22
2006	452	333	78	41
2007	641	471	118	52
2008	568	417	111	40

(MPSV)

Sexuální zneužívání dětí				
Rok	Počet	Z toho		
		rodičem	Členy rodiny	Jinou osobou
1996	558	162	137	xxx
1997	520	122	127	271
1998	593	125	130	338
1999	638	131	140	367
2000	614	98	111	405
2001	522	92	128	302
2002	537	101	123	311
2003	665	124	117	424
2004	698	101	133	464
2005	668	112	149	407
2006	585	98	142	345
2007	670	89	150	431
2008	732	116	168	448

(MPSV)

Závěr

Závěrem mohu konstatovat, že byly popsány a rozebrány skutečně případy, které souvisí s tématem týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí. Druhý případ a jeho dopady jsou velmi závažné jak pro děti samotné, tak na společnost obecně.

Lze i konstatovat, že teoretické poznatky a závěry o dětech trpících syndromem CAN, které jsou soustředěné v odborných publikacích zabývajících se touto problematikou, se skutečně potvrzují i v konkrétních skutečných případech týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí.

Týrání, zneužívání a zanedbávání dětí tak představuje hrozbu nejen pro mravní a humanistické společenské hodnoty. Společnost, která by své děti nechávala takto trpět, by za nějaký čas ohrozila svoji vlastní zdravou reprodukci. Ničivé mechanismy by postupně ovládaly základní mezilidské vztahy a vedly by k rozsáhlým destrukcím menších i větších skupin společnosti. Týrání, zneužívání a zanedbávání tak daleko přesahuje oblast medicíny, psychiatrie, psychologie, sociologie i práva. Přesto právě tyto disciplíny a obory musí přispívat k sebeuvědomění společnosti, jejíž stabilita nestojí jen na ekonomických a ekologických prioritách, ale také, a především, na kvalitách osobností a vztahů lidí, kteří tuto společnost tvoří a reprezentují. Většina dětí týrání, zneužívání a zanedbávání ze strany rodičů či jiných dospělých přežívá. To samo však přece nestačí, neboť je třeba si položit otázku jak a s jakými následky pro celou společnost. Dnes víme zcela spolehlivě, že jsou to důsledky nepříznivé, které zasahují negativně do soužití lidí i příštích generací. Růst agresivních projevů ve společnosti je kauzálně spojen s agresivitou v rodinách a s průvodní traumatizací dětí, ať už se jedná o týrání, sexuální zneužívání nebo zanedbávání dětí. (Šebek, 1995)

Na závěr mohu doufat, že situace v oblasti jakéhokoliv poškozování dětí, se stane jednou z priorit nejen v naší zemi a že s tímto problémem bude, se stále zvyšující se aktivitou, nadále počítáno. Doufám, že tento problém se ve stínu globalizace, ochrany životního prostředí a jiných globálních problémů nedostane do ústraní. Vždyť jen nová, fyzicky i mentálně zdatná generace, může následně tyto problémy řešit.

Použitá literatura

BECHYŇOVÁ, Věra. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. 1. vyd. Praha : IREAS, 1997. 236 s. ISBN 978-80-86684-47-5.

BENDL, Stanislav. *Školní kázeň: metody a strategie*. 1. vyd. Praha: ISV, 2001. 267 s. ISBN 80-85866-80-3.

BIDDULPH, Steve. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 133 s. ISBN 80-7178-334-X.

BLÍŽKOVSKÝ, Bohumír. *Systémová pedagogika*. 1. vyd. Ostrava: Amonium servis, 1997. 303 s. ISBN 80-85498-23-5.

ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. 1. vyd. Praha : ISV, 1996. 302 s. ISBN 80-85866-15-3.

ČÁP, Jan. MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha : Portál, 2007. s. 655. ISBN 978-80-7367-7.

DUNOVSKÝ, Jiří a kolektiv. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5.

ELLIOTT, Michele. *Jak ochránit své dítě*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 173 s. ISBN 80-7178-034-0.

GRECMANOVÁ, Helena. *Obecná pedagogika. II*. 1. vyd. Olomouc : HANEX, 1998. 192 s. ISBN 80-85783-24-X.

GRECMANOVÁ, Helena. *Pedagogika*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 74 s. ISBN 80-244-1470-8.

KRAUS, Blahoslav. POLÁČKOVÁ Věra et al. *Člověk – prostředí – výchova*. Brno: Paido, 2001. 200 s. ISBN 80-7315-004-2.

LOVASOVÁ, L. SCHMIDOVÁ, K. *Tělesné tresty*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 23 s. ISBN 80-86991-75-X.

MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 120 s. ISBN 80-7178-229-7.

MATĚJČEK, Z. *Po dobrém nebo po zlém?*. 5. vyd. Praha: Portál, 2000. 109 s. ISBN 80-7178-486-9.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 1.vyd. Praha: Portál, 1994. 156 s. ISBN 80-85282-83-6.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 223 s. ISBN 80-04-25236-2.

MATĚJČEK, Z. *Po dobrém nebo po zlém?*. 5. vyd. Praha: Portál, 2000. 109 s. ISBN 80-7178-486-9.

MATĚJČEK, Z. DYTRYCH, J. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha: Galén, 1994. 214 s. ISBN 80-85824-06-X.

MILFAIT, R. *Komerční sexualizované násilí na dětech*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 210 s. ISBN 978-80-7367-320-8.

PAŘÍZEK, V. *Obecná pedagogika*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1994. 71 s. ISBN 80-7066-339-1.

PRAŠKO, J. HÁJEK, T. PAŠKOVÁ, B. *Stop traumatickým vzpomínkám*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 178 s. ISBN 80-7178-811-2.

PRCHAL, J. *Konflikty dospívajících dětí s rodiči*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970. 86 s.

PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-6.

ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. 1. vyd. Praha: Linde, 2003. 156 s. ISBN 80-8613-144-0.

VANÍČKOVÁ, E. *Interpersonální násilí na dětech*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády v rámci vládní kampaně Stop násilí na dětech, 2009. 37 s. ISBN 978-80-7440-001-8.

VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí. Definice – popis – následky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2004. 116 s. ISBN 80-247-0814-0.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Helena Uhrová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Linda Švrčinová
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Preference výchovných metod v rodině v závislosti na jejím sociálním postavení
Název v angličtině:	Preference for educational methods in the family, depending on the social status
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na výchovu v rodině a to především na tělesné tresty, způsoby jakými rodiče trestají své děti a syndromem CAN. V praktické části jsou uvedeny případy tělesného týrání a uvedeny statistiky.
Klíčová slova:	Rodina, výchova, syndrom CAN, tresty, fyzické tresty
Anotace v angličtině:	Bachelor thesis focuses on family education and especially on corporal punishment, the way parents punish their children and the syndrome. In the practical parts are cases of physical abuse and provided statistics.
Klíčová slova v angličtině:	Family, education, Child Abuse and Neglect, penalties, physical punishment
Přílohy vázané v práci:	-
Rozsah práce:	67 s.
Jazyk práce:	česky